

WOMEN
AGAINST
VIOLENCE
EUROPE

PRIRUČNIK ZA OBUKU

Sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje tokom rata i u postratnom okruženju

IMPRESUM

Izdavačice: WAVE – Žene protiv nasilja Evrope, Bacherplatz 10/6, A-1050 Beč
WAVE Informativni centar: ponedjeljak–četvrtak: 9:00 to 17:00, petak: 9:00 to 15:00
Telefon: +43-1-548 27 20 **E-mail:** office@wave-network.org **Web stranica:** www.wave-network.org
ZVR: 601608559

Autorice: Inessa Adilkhanyan, Ekaterine Gamakharia, Gorica Ivić
Projekt koordinatorica: Elena Floriani
Prevod: Aleksandra Petrić
Naslovna slika: iStock.com/DrAfter123
Mjesto i godina publikacije: Beč, Austrija, 2023

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku OSCE-a u okviru WIN projekta. Mišljenja, tumačenja i zaključci izraženi u ovoj publikaciji su lični stavovi autorica i ne predstavljaju nužno stavove OSCE-a, njenih donatora ili država članica.

PRIRUČNIK ZA OBUKU

Sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje tokom rata i u postratnom okruženju

Uvod	4
Pregled i ciljevi	4
Projekat	5
Smjernice za organizovanje obuke	6
Ciljana publika i vremenski okviri	6
Vodič za facilitatora/icu	6
Feministički principi	10
Izvođenje obuke zasnovano na trauma informisanom pristupu	11
Onlajn/uživo izvođenje obuke	13
Uvodna sesija obuke	14
Upoznavanje učesnika/ca i facilitatora/ica kroz igru probijanja leda, uspostavljanje osnovnih pravila i dijeljenje očekivanja	14
1. Modul: Uticaj rata na žene i djevojčice	17
Uvod	17
Savjeti za facilitatore/ice	18
Pregled modula	18
Plan sesije obuke	19
2. Modul: Ključni akteri odgovorni za zaštitu žena i djevojčica tokom i nakon rata	24
Uvod	24
Savjeti za facilitatora/icu	24
Pregled modula	25
Plan sesije obuke	25
3. Modul: Strategije ženskih nevladinih organizacija usmjerene na sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje u situacijama sukoba	28
Uvod	28
Savjeti za facilitatora/icu	28
Pregled modula	29
Plan izvođenja sesije obuke	29
4. Modul: Zalaganje	33
Uvod	33
Savjeti za facilitatore/ice	33
Pregled modula	34
Plan izvođenja sesije obuke	34
Završna sesija	39
Resursi	41

Uvod

Ovaj priručnik sadrži osnovne smjernice i planove predavanja za podršku izvođenju četiri modula obuke usmjerenih na sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje (RZN) tokom rata i u postratnom okruženju. Priručnik je zasnovan na publikaciji "Sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje tokom rata i u postratnom okruženju: iskustva i preporuke ženskih nevladinih organizacija", koja je pripremljena od strane WAVE-a u saradnji sa OSCE-om u 2022.g.¹

Pregled i ciljevi

Rodno zasnovano nasilje je jedno od najrasprostranjenijih i najrazornijih kršenja ljudskih prava u svijetu. Njegov razmjer i obim su široki, sa dugotrajnim posljedicama. Oružani sukob povećava izloženost nasilju i intenzivira rizike koji ugrožavaju živote žena i djevojčica. Rodno zasnovano nasilje izazvano sukobom ima mnogo oblika, uključujući seksualno nasilje (silovanje, seksualno zlostavljanje, itd.); nasilje u porodici, trgovina ženama i djevojčicama, prisilna prostitucija, seksualno uznemiravanje i diskriminacija, kao i uskraćivanje prava. Osim toga, kada se sukob završi, nasilje nad ženama i djevojčicama se nastavlja. Ova vrsta nasilja je često prihvaćena i tolerisana od strane društva zbog društvenih i kulturoloških stavova i vjerovanja koja ga prihvataju i održavaju.

Ovaj priručnik za obuku ima za cilj da:

- Pomogne facilitatoru/ici u izvođenju uvodne, participatorne i interaktivne obuke o RZN izazvanom sukobom i postojećim najboljim praksama/strategijama koje koriste ženske organizacije kako bi spriječile i odgovorile na RZN tokom i nakon rata.
- Razvije kapacitete onih koji rade u humanitarnom kontekstu ili pružaju specijalizovane usluge žrtvama i preživjelima nasilja nad ženama.
- Stvori bezbjedan prostor za učesnike/ce da podijele svoje uvide, ideje i iskustva o sukobu i nasilju i omogući im da koriste svoje vještine, znanje i iskustvo da uče jedni od drugih, te da daju nove prijedloge i strategije.

Priručnik za obuku sadrži dva dijela:

1. DIO – Opšti dio: sadrži opšte i prateće informacije o tome kako uspješno facilitirati obuku i daje savjete za facilitatore/ice kako da se pripreme prije same obuke. Osim toga, nudi teorijske i praktične informacije o tome kako se feministički pedagoški principi mogu koristiti za usmjeravanje obuke i kako upravljati osjetljivim diskusijama primjenom principa obuke zasnovanim na traumi.

2. DIO – Osnovna obuka: sadrži četiri modula obuke i uputstva za facilitatore/ice kako ih najbolje predstaviti. Svaki modul je praćen ciljevima učenja, napomenama za facilitatora/icu, pregledom modula i detaljnim planom za izvođenje obuke, uključujući i približnim vremenskim okvirom za izvođenje svakog modula, teorijskim napomenama, referencama za resurse i uputstvima za grupni rad.

Četiri modula su međusobno povezana i idealno bi trebalo da se izvode jedan za drugim.

¹ Priručnik "Sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje tokom rata i u poslijeratnom okruženju: iskustva i preporuke ženskih nevladinih organizacija" dostupno na pet jezika (engleskom, jemenskom, bosanskom, gruzijskom i ukrajinskom) na web stranici WAVE-a: <https://wave-network.org/toolkit-prevention-response-gbv-war/>

1. modul je kreiran da ispita i istraži uticaj oružanog sukoba na žene i djevojčice, uključujući njegovo ukrštanje sa drugim faktorima rizika, kao što su dob, invalidnost, rodni identitet, seksualna orijentacija i etnička pripadnost. Takođe pruža informacije o uobičajenim oblicima RZN, kao i razumijevanje kako rodno uslovljen uticaj oružanog sukoba na žene i djevojčice i druge ranjive grupe može omogućiti profesionalcima/kama i drugim zainteresovanim akterima/akterkama da uzmu u obzir i tačno reflektuju potrebe ove populacije u svojim programima ili intervencijama, kroz sveobuhvatan i rodno senzitivni pristup.

2. modul je osmišljen da pomogne učesnicima/cama da razumiju ključne državne i nedržavne aktere odgovorne za zaštitu žena i djevojčica tokom i nakon rata i koje mjere i politike treba da se sprovedu da bi se spriječili i uklonili svi oblici nasilja nad ženama i djevojčicama u okviru sistemskog odgovora.

3. modul je kreiran da omogući učesnicima/cama da osmisle nove strategije koje se mogu koristiti za sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje u situacijama sukoba. Razmjena između učesnika/ca će omogućiti razmišljanje koje vodi do novih uvida, promjena u stavovima i praksama.

4. modul je osmišljen da pomogne učesnicima/cama da razumiju važnost aktivnosti javnog zalaganja ženskih nevladinih organizacija, kao nenasilnih akcija tokom i nakon sukoba. Sadržaj modula i praktični primjeri treba da pokažu učesnicima/cama kako aktivnosti zalaganja mogu uticati na politike, prakse i ponašanja donosioca odluka i javnih institucija u kontekstu ženskih ljudskih prava tokom i nakon sukoba. Modul takođe ima za cilj da inspiriše učesnike/ce obuke da razmišljaju o sopstvenom zalagačkom radu i aktivnostima lobiranja, koje su često dio svakodnevnog rada u organizacijama civilnog društva.

Projekat

U 2022.g., WAVE je u partnerstvu sa Programom za rodna pitanja/WIN Projektom OSCE-a započeo novi projekat koji se bavi izgradnjom kapaciteta i razmjenom obećavajućih praksi između ženskih specijalizovanih usluga o tome kako smisljeno podržati preživjele nasilja i organizacije civilnog društva u konfliktnim i postkonfliktnim područjima. Priručnik je napravljen na osnovu ekspertize ženskih organizacija kako bi se predstavila šteta i izazovi koje nose sukobi i dokumentovala neposredne obećavajuće prakse sa konkretnim primjerima od četiri članice WAVE mreže koje su dio ovog projekta, uključujući njihove inicijative i preporuke kao ženskih organizacija koje imaju ili su imale iskustvo rata. Priručnik "Sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje tokom rata i u poslijeratnom okruženju – iskustva i preporuke ženskih nevladinih organizacija" je dostupan na pet jezika: engleskom, bosanskom, gruzijskom, jermenskom i ukrajinskom.

Tokom 2023.g., ovaj set alata za obuku je pripremljen na osnovu priručnika, sa ciljem da dosegne do više ženskih organizacija i drugih aktera koji su uključeni u podršku preživjelima rodno zasnovanog nasilja. Kroz ovaj program za obuku, učesnici/ce mogu naučiti o novim strategijama, dijeliti svoja iskustva i unaprijediti saradnju sa drugim zainteresovanim stranama, na primjer, kroz zalagačke aktivnosti.

Članice WAVE mreže uključene u projekat su Krizni centar za seksualno nasilje (Jerevan, Jermenija), Ženski fond "Sukumi" (Kutaisi i Tbilisi, Gruzija), Fondacija Udružene žene Banja Luka (Banja Luka, Bosna i Hercegovina), i Centar "Ženske perspektive" (Lviv, Ukrajina).

Smjernice za organizovanje obuke

Ciljana publika i vremenski okviri

Kome je obuka namjenjena?

Ovaj priručnik za obuku je dizajniran za ženske nevladine organizacije koje su uključene u pružanje specijalizovanih usluga podrške žrtvama-preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama. Obuka može uključiti i druge organizacije civilnog društva ili grupe osoba iz različitih sektora koji rade ili žele raditi sa zajednicama pogođenim raseljavanjem izazvanim sukobom, na primjer, grupe u zajednici, volontere/ke, pružatelje psihosocijalnih usluga, zdravstvene radnike/ce, policijske/bezbjednosne službenike/ce i predstavnike/ce lokalnih organa vlasti.

Priručnik za obuku može biti najproduktivnije primjenjen na grupe od 8 do maksimum 15 osoba u okviru online obuke i najviše 12 osoba za obuku uživo. Manje grupe učesnika/ca dozvoljavaju da se sadržaj prodiskutuje i praktikuje mnogo detaljnije.

Vremenski okvir

Priručnik za obuku je pripremljen za jednodnevnu ili dvodnevnu obuku. Vremenski okvir se može modifikovati u zavisnosti od stvarnih potreba polaznika/ca obuke.

Priručnik se sastoji od četiri modula za obuku koji su napravljeni u vremenskom okviru od 60 do 130 minuta, uključujući i pauze od 15 do 20 minuta. Facilitator/ka može prilagođavati dužinu modula preskačući neke od vježbi ili dodajući druge vježbe koje nisu navedene. Navedeno vrijeme za svaku aktivnost je indikativno – facilitator/ica može odvojiti više ili manje vremena za svaku aktivnost prema potrebi i u zavisnosti od specifičnih ciljeva obuke, ciljne grupe, lokacije obuke (online ili uživo) i dostupnog vremena. Na to će u velikoj mjeri uticati raspoloživa finansijska i materijalna sredstva. Primjer pregleda modula sa vremenskim okvirom je takođe predstavljen u svakom modulu, kao polazna tačka za dizajniranje sesije obuke.

Vodič za facilitatora/icu

Uloga facilitatora/ice je da olakša proces: riječ “facilitirati” dolazi od francuske riječi “facile” koja znači “lako”. Facilitirati znači “olakšati proces”, što znači omogućiti učesnicima/cama obuke da se lako kreću kroz proces diskusije, otkrivanja i učenja. Facilitacija uključuje uvođenje teme, vođenje diskusija i aktivnosti i postavljanje pitanja sa ciljem generisanja razmišljanja i razumijevanja među učesnicima/cama. Uloga facilitatora/ica je da pomognu učesnicima/cama obuka ili radionica da generišu nove ideje i da radije osmisle pitanja i zaključke nego da daju odgovore.

A. Stvari koje trebate uzeti u obzir kada vodite obuku

Kvalifikacije/vještine facilitatora/ice:

- **Stručnost u oblasti** – facilitator/ica treba da bude osoba koja je osjetljiva na pitanja roda i sukoba i da posjeduje znanje i iskustvo u radu na sprečavanju i odgovoru na rodno zasnovano nasilje, uvođenje rodne ravnopravnosti i rad sa zajednicama koje su pogođene ratom/sukobima. Facilitator/ica treba takođe da ima znanja o specifičnoj situaciji vezanoj za rodno zasnovano nasilje na lokaciji gdje se obuka održava. Bez dovoljnog znanja i stručnosti u ovim oblastima, može biti teško odgovoriti na pitanja učesnika/ca o osjetljivim i često komplikovanim temama.

- **Razmislite o dodatnom facilitatoru/ici** – broj facilitatora/ica zavisi o dužini/trajanju i formatu obuke. Savjetuje se da razmislite o dodatnom facilitatoru/ici koji može asistirati u vođenju grupnog rada i pomoći u održavanju diskusija na pravom putu. Tokom online obuka, dodatni facilitator/ica može asistirati u čitanju i reagovanju na komentare, pitanja ili druge upite koji su postavljeni od strane učesnika/ca u četu i može pomoći sa organizovanjem malih grupa, odabirom članova/ica grupe itd. Preporučuje se da se facilitatori/ce sastanu na kraju svake sesije obuke da naprave pregled procesa i koriguju ga ukoliko je to neophodno.

- **Relevantno znanje i vještine** – facilitator/ica treba da razumije feminističke pedagoške principe i njihovu primjenu tokom sesija obuke. Facilitator/ica takođe treba da bude upoznat sa trauma informisanim pristupima i da razumije da svaki učesnik/ca može imati svoju istoriju i životna iskustva koja utiču na to kako će prihvatiti, tretirati i obrađivati određene teme. Učesnici/ce su se možda susreli ili nastavljaju da se susreću sa traumom i nasiljem vezanim za sukob. Nekima može biti neprijatno ili se mogu osjećati nesigurno da dijele lične informacije ili slušaju diskusije o nasilju i sukobima. Učesnici/ce se moraju unaprijed obavjestiti da mogu signalizirati ukoliko ih razgovor uznemirava.

- **Kulturološka osjetljivost** – facilitator/ica treba da ima na umu da u nekim konzervativnim okruženjima može biti osjetljivo imati mješovite grupe ili govoriti o specifičnim rodnim pitanjima. Važno je razmisliti kako da aktivnosti budu kulturološki prihvatljive i odgovarajuće tako da se niko ne uvrijedi.

- **Prihvatljiv i jasan riječnik** – može biti veoma važno predhodno prodiskutovati sa učesnicima/cama da li im je jasna i prihvatljiva terminologija, riječnik i riječi koje se koriste tokom obuke, posebno ukoliko se radi sa mješovitim grupama iz okruženja koje je osjetljivo na sukob. Veoma je važno izbjegavati bilo kakvu terminologiju koja izaziva podjele. Prije sesije obuke, facilitatori/ce trebaju postići dogovor sa učesnicima/cama za terminologiju o rodu, sukobu, nasilju i miru, na način da ovi termini budu prihvatljivi za sve učesnike/ce.

- **Razumljive skraćenice** – facilitatori/ce trebaju izbjegavati korištenje skraćenica prije nego što ih jasno objasne publici. Savjetuje se sastavljanje liste često korištenih skraćenica na flipčartu i stavljanje liste na zid/tablu tako da je učesnici/ce mogu jasno vidjeti i razumijeti.

- **Prilagođavanje modula specifičnom kontekstu** – facilitatori/ce trebaju da imaju na umu da je ovaj priručnik veoma uopšten. Radi toga se veoma preporučuje da se moduli prilagode specifičnom kontekstu. Na primjer, uzimanje u obzir konteksta u kojem se obuka održava može uticati na sadržaj modula: neposredni rat, produženi sukob, dugoročna postkonfliktna situacija ili druga okruženja. Važno je promijeniti fokus na specifičnu situaciju u zemlji ili uključiti pitanja koja se vezuju za specifični kontekst.

- **Prilagođavanje modula iskustvima učesnika/ca** – važno je da facilitator/ica prepozna različitu stručnost učesnika/ca. Moduli obuke su dizajnirani kao opšti vodič i facilitatori/ce se podstiču da prilagode sadržaj nivoima iskustava učesnika/ca. Neki moduli mogu biti izostavljeni ukoliko učesnici/ce imaju napredno znanje u tim oblastima. Uzimanje u obzir stručnosti učesnika/ca osigurava prilagođeno i efikasno iskustvo učenja. Kada se grupa sastoji od različitih nivoa stručnosti, preporučuje se pokrivanje dijelova modula koji mogu biti poznati nekim učesnicima/cama. Ovaj strateški pristup podržava podjelu vrijednih iskustava, unapređuje proces učenja i olakšava uzajamno osnaživanje među učesnicima/cama. Priznavanjem i korištenjem kolektivnog znanja unutar grupe, facilitatori/ce mogu stvoriti dinamično i obogaćujuće iskustvo za sve učesnike/ce.

- **Nepriistrasnost i nezauzimanje prostora** – kada facilitatori/ce imaju strast i uvjerenja o specifičnoj temi, može biti izazovno ne dominirati diskusijom. Važno je da je tokom aktivnosti učešće bude olakšano ali da znanje i učenje generišu sami učesnici/ce. Facilitatori/ce moraju ostati nepristrasni koliko god je to moguće. Da biste doprinijeli ideji ili iskustvu, recite grupi da prelazite sa uloge facilitatora/ice na izražavanje svog mišljenja kao pojedinca/ke, a onda se vratite u svoju ulogu facilitatora/ice. Odvojite vrijeme da razmislite o obuci kada je završite.
-

B. Priprema za aktivnosti obuke

Upoznajte svoju publiku – da bi program obuke odgovarao potrebama i interesima učesnika/ca, važno je da znate publiku, prirodu njihovog rada i njihovo znanje o rodno zasnovanom nasilju. Facilitatori/ce mogu unaprijed pribaviti informacije o predhodnim iskustvima učesnika/ca, šta se nadaju da će naučiti iz obuke i glavnim problemima vezanim za rodno zasnovano nasilje sa kojima se susreću u svom radu. U tu svrhu, postoji set pitanja koja učesnicima/cama mogu biti postavljena prije obuke putem online platformi korištenjem različitih formata i alata (kao što su Google forms, SurveyMonkey i drugi). Neka od predloženih pitanja koja se mogu uključiti u upitnik su:

- A) Šta vas interesuje u vezi sa ovom obukom/temom?
-
- B) Da li imate iskustva u volontiranju ili radu sa ženama i djevojčicama preživjelim rodno zasnovanog nasilja tokom rata i u postratnom okruženju?
-
- C) Da li ste lično iskusili neke posljedice rata? Ukoliko jeste, molimo vas da ukratko pojasnite vaše iskustvo, ukoliko smatrate da je to u redu. Možete preskočiti ovo pitanje ukoliko vam je teško da na njega odgovorite.
-

Tokom obuke, facilitatori/ce uvijek treba da razmotre da li iskustva učesnika/ca u vezi sa nasiljem ili sukobima mogu da izazovu emocionalne probleme ili traumu, sa kojima se onda treba pozabaviti sa posebnom pažnjom, ili da li među publikom postoje kulturološki ili vjerski tabui koji mogu da postanu barijere za učenje ili dijeljenje informacija.

Mjesto i vrijeme održavanja obuke – odabir pravog mjesta će pomoći da se garantuje uspješno iskustvo učenja za učesnike/ce. Lokacija van mjesta boravka za obuku je bolji izbor i uklanja ometanja vezana za redovni posao. **Lokacija** – prostor mora biti lako dostupan za učesnike/ce. **Vrijeme** – vodite računa o rodnim ulogama i odgovornostima koje mogu ograničiti prisustvo i aktivno učešće na obuci. Provjerite sa učesnicima/cama koji imaju odgovornosti brige. **Raspored u prostoriji** – prostorija za obuku mora imati dovoljno prostora da omogućuje cijeloj grupi zajednički rad, poželjno je da učesnici/ce sjede na način koji olakšava interakciju. Preporučuje se da učesnici/ce sjede u polukrugu ili obliku potkovice, za stolovima, okrenuti jedni prema drugima. Prostorija takođe treba da daje mogućnost učesnicima/cama da se razdvoje i rade u malim grupama. Neke od vježbi zahtjevaju sto. **Akustika i osvjetljenje** su očito važni faktori. **Sadržaji** – učesnici/ce će bolje učiti u okruženju gdje su dostupni svi osnovni sadržaji, kao što su stolovi i stolice, prostor na zidu da se objese flipčarti i ključna tehnologija za obuku, uključujući Wi-Fi konekciju, kompjuter i sistem digitalnog projektora.

Pripremite neophodne materijale – Facilitatori/ce trebaju obezbjediti sljedeće materijale za svaku sesiju obuke:

- Sveske i olovke za svakog učesnika/cu.
- Flipčart papir i stalak ili tablu.
- Markere različitih boja.
- Laptop i digitalni projektor. Razmotrite alternativne formate prezentacije ukoliko ste na lokaciji koja ima nesigurno napajanje električnom energijom (na primjer, možda ćete trebati prepisati neke od slajdova prezentacije na flipčart papire).
- Post-it ili samoljepljive kartice različitih boja.
- Samopljepljivu traku, pribadače ili slično kako biste postavili flipčarte na zid ili tablu.
- Naljepnice sa imenima za učesnike/ce (poželjno).
- Kopije listova za aktivnosti i dodatne informacije za sve učesnike/ce.
- Dnevni red obuke, kao pojedinačne kopije za učesnike/ce ili zapisan na flipčartu.

Stvorite povoljno okruženje za učenje – u skladu sa principima participativnog učenja odraslih, radi boljeg uključivanja učesnika/ca u proces učenja se preporučuje balansiranje teorije i prakse i korištenje kombinovanja različitih metoda izvođenja obuke: od tradicionalnog predavanja i PowerPoint prezentacija do interaktivnih i participativnih metoda kao što su rad u malim grupama, brainstorming vježbe, igranje uloga, igre učenja, individualno reflektovanje i drugo. Kombinovanje različitih metoda učenja u obuci nam omogućava da zadovoljimo različite potrebe učenja i stilove učesnika/ca. Facilitatori/ce bi takođe mogli da imaju važnu ulogu pružanjem modela ponašanja koje stvara otvoreno i participativnije okruženje za učenje. Na primjer, dijeljenje ličnih priča i naučenih lekcija može biti veoma efikasno u tu svrhu.

Stvaranje sigurnog okruženja – obezbjeđivanje sigurnog i udobnog okruženja je od suštinskog značaja za proces učenja. Facilitatori/ce treba da rade sa učesnicima/cama kako bi osigurali povjerljivost, laku razmjenu informacija, okruženje bez opasnosti i dobru interakciju između učesnika/ca. Prije početka obuke je važno dogovoriti se o komunikaciji i kako će se dijeliti informacije tokom i nakon obuke, posebno u vezi sa društvenim medijima, fotografijama i ličnim podacima. Važno je da se unaprijed dogovorite sa učesnicima/cama da će se voditi bilješke i da će se podaci koristiti u dogovorene svrhe, te da nikakvi komentari neće biti pripisivani određenoj osobi (Chat ham House pravilo).

Razradite osnovna pravila – od suštinskog je značaja razvijanje osnovnih pravila sa učesnicima/cama obuke. Osnovna pravila mogu pomoći u stvaranju odgovarajućih uslova pod kojima učesnici/ce mogu bezbjedno da rade i uče. Ona takođe osnažuju odnos između facilitatora/ice i grupe i članova/ca grupe između sebe. Odgovarajuća osnovna pravila mogu djelimično zavisiti od starosti, regije i drugih kontekstualnih faktora. Na primjer, osnovna pravila mogu biti isključite mobilne telefone, poštujujte povjerljivost, poštujujte mišljenje i doprinose drugih učesnika/ca, izbjegavajte korištenje podataka koji mogu identifikovati preživjele, nema snimanja ili fotografija bez dozvole, itd.

Dajte dovoljno vremena za razmišljanje – kada planira obuku, facilitator/ica treba da treba imati na umu da neke date informacije mogu biti nove za učesnike/ce, i stoga trebaju biti jednostavne. Takođe je potrebno vremena da se prevaziđu duboko ukorijenjena vjerovanja i stavovi učesnika/ca, te je važno odvojiti vrijeme za učesnike/ce za samorazmišljanje i detaljnu diskusiju o temama.

Poštujte različita gledišta – facilitatori/ce treba da osiguraju da se svi učesnici/ce osjećaju slušano i poštovano (poštovanje prava drugih ljudi na mišljenje treba da bude uključeno u osnovna pravila svake obuke).

Napravite prostora za povratne informacije – važno je dati učesnicima/cama priliku da podijele svoja razmišljanja o obuci i šta im još uvijek predstavlja izazov. Preporučuje se da preostalih 10-15 minuta svakoga dana obuke posvetite zaključcima. Obradite završni dio prezentacije i zamolite učesnike/ce da razmisle o nečemu što su naučili i nešto što bi ispravili nakon obuke.

Feministički principi

Feministički pristup obrazovanju

Feministički pristup i principi su osnova feminističke pedagogije, koja propituje muške narative o obrazovanju i dekonstruiše hijerarhijske odnose moći nastavnik – učenik. Cilj feminističke pedagogije je da transformiše patrijarhalne sisteme i ugnjetavanje izazivanjem želje i motivacije kod učenika/ce da preduzme akciju i napravi promjene kroz aktivizam. Feministička pedagogija se razlikuje od tradicionalnog načina podučavanja jer poziva na akciju, a procs podučavanja i učenja se širi van zidova učionice. Učenici/ce su pozvani da primjene kritičko mišljenje i transformišu postojeće patrijarhalne strukture. Iako postoji mnogo načina da se bude feministkinja i da se podučava na feministički način, postoje neki univerzalni principi o kojima su mnoge feminističke naučnice više puta raspravljale tokom posljednjih decenija.

Feministički principi koje treba uzeti u obzir tokom izvođenja obuke:

Feministički principi se mogu primjenjivati ne samo unutar formalnih obrazovnih struktura već i u neformalnim obrazovnim okruženjima kada se organizuje obuka.

- **Adresiranje dinamike moći** – priznavanje dinamike moći, obraćanje pažnje na intersekcionalne nejednakosti i nastojanje da se one prevaziđu i korištenje otvorenog dijaloga kao glavnog stila komunikacije u prostoriji za obuku stvara okruženje u kojem se učesnici/ce osjećaju ohrabreni da propituju i transformišu ugnjetavačke odnose moći. U takvim okruženjima, facilitator/ica takođe ima ulogu učenika/ce i vrednuje doprinos drugih učesnika/ca.
- **Ohrabrivanje kritičkog mišljenja** – postavljanje kritičkih pitanja, odupiranje davanju “jednostavnih” odgovora na kompleksna pitanja i započinjanje strukturirane debate kroz kritičko analiziranje društvenih normi, rodni uloga i kulturoloških očekivanja, daje prostor učesnicima/cama za propitivanje već postojećih diskursa o rodu. Otvara se novi prostor za samorazmišljanje i razumijevanje vlastitih predrasuda.
- **Osmišljavanje raznovrsnih i inkluzivnih programa obuke** – dizajniranje programa obuke koji su inkluzivni i raznoliki u zastupljenosti govornika/ca, facilitatora/ica i studija slučaja. Osiguravanje da sadržaj obuke odražava različita iskustva i perspektive.
- **Adresiranje rodni stereotipa** – propitivanje i razbijanje štetni rodni stereotipa koji mogu uticati na stavove i ponašanja učesnika/ca.
- **Pružanje fleksibilni formata obuke** – organizovanje obuke u formatima koji zadovoljavaju različite stilove učenja i potrebe (uključujući i potrebe osoba sa invaliditetom), onlajn opcije za učesnike/ce iz udaljenih područja, sesije u malim grupama za dublje diskusije i praktične aktivnosti. Ovaj princip osigurava da se različite potrebe različitih učesnika/ca uzmu u obzir prilikom osmišljavanja i izvođenja obuke.
- **Podsticanje liderstva i predstavljanja** – ohrabrivanje žena i pojedinaca iz marginalizovanih rodni grupa da preuzmu leaderske uloge u okviru programa obuke i podržavanje njihove zastupljenosti u različitim oblastima. Kao rezultat toga, učesnici/ce mogu da se mobilišu, odluče da krenu ka društvenoj transformaciji i naprave promjene u pravcu socijalne pravde.
- **Integrisanje rodne analize** – integrisanje rodne analize u sadržaj obuke i diskusije, naglašavanje kako rodne norme i dinamika moći utiču na različite aspekte života.

Izvođenje obuke zasnovano na trauma informisanom pristupu

Šta je trauma?

Riječ trauma dolazi od grčke riječi trauma (τραύμα) koja znači rana.² U svojim ranim fazama, korištena je u medicini da opiše ranu fizičke prirode, a kasnije je korištena u psihijatrijskoj literaturi, uglavnom od strane Frojda, kao rana psihološke prirode, koja utiče na um.³

Danas je široko prihvaćeno da rana predstavlja bilo kakav uznemirujući događaj ili iskustvo koje, ako se ne procesuiru, utiče na sposobnost osobe da se nosi i funkcionira, što može nanijeti emocionalnu, fizičku i psihološku štetu.

“Trauma je mnogo više od priče o nečemu što se dogodilo davno.”⁴

— Bessel Van Der Kolk

Trauma nije samo događaj ili priča koja se dogodila u prošlosti, već je to i živo pamćenje, otisak ostavljen na nečijem tijelu ili umu, koji se može aktivirati u sadašnjem trenutku kroz okidače, često u obliku flešbekova koji predstavljaju isječke mirisa, slika, zvukova, pa čak i fizičkih senzacija. Ovi flešbekovi ne moraju imati vezu sa sadašnjim trenutkom i često se zasnivaju na strahu i panici koja potiče iz prošlosti. Bez obzira na to, sjećanja na događaj iz prošlosti su tako živa da često provociraju izrazito neregulirane emocionalne i/ili fizičke reakcije u sadašnjem trenutku.⁵

A. Feministički pristup traumi

U okruženjima siromašnim resursima, gdje su društvena tkiva narušena ili uništena, na primjer zbog rata ili sukoba, manje su mogućnosti za brži oporavak nakon traumatičnih događaja.⁶

Važno je zapamtiti da trauma nije samo individualno iskustvo već i socio-politički koncept koji ima sistemske uzroke i posljedice. Primjer sistemskih uzroka traume je rodno zasnovano nasilje nad ženama i djevojčicama u situacijama sukoba ili rata koje se ne mogu kontrolisati na individualnom nivou. Dok je primjer sistemskih posljedica traume transgeneracijski uticaj koji ona ostavlja nakon sukoba ili rata, na koji je izuzetno teško odgovoriti bez sistemskih promjena i intervencija.

B. Pristup osjetljiv na traumu

Svaki učesnik/ca obuke ulazi u prostoriju sa svojom istorijom. Ponekad njihove istorije mogu uključivati iskustva traumatskih događaja, naročito ako se obuka organizuje za ljude koji rade i žive u situacijama produženih, trenutnih ili prošlih sukoba ili ratova.

2 Kolaitis G., Olff M. (2017), Psihotraumatologija u Grčkoj, Evropski časopis za psihotraumatologiju, 8: sup4. Pristupljeno 31. jula 2023 <https://doi.org/10.1080/20008198.2017.1351757>.

3 Caruth, C. (1996). Neistraženo iskustvo: trauma, narativ i istorija. Johns Hopkins University Press.

4 Van der Kolk, B. A. (2014). Tijelo pamti rezultat: mozak, um i tijelo u zaliječenju traume, str. 221. Viking.

5 Ibid.

6 Medica Mondiale. Riječnik: Psihološka trauma; STA – Stres i trauma senzitan pristup <https://medicamondiale.org/>. Pristupljeno 31. jula 2023.g.

Ključni koraci koje treba slijediti kod organizovanja trauma osjetljive obuke:

- **Dajte prioritet sigurnosti** – kada ljudi dožive traumu, učenje je na drugom mjestu nakon osjećaja sigurnosti. Sve dok trauma uništava društvene sisteme njege i zaštite, neophodno je stvoriti siguran prostor u prostoriji za obuku, gdje se vraća osjećaj povjerenja i pouzdanja u sebe i druge. Facilitatori/ce unaprijed informišu učesnike/ce o dostupnim resursima ukoliko trebaju podršku, u slučaju da im se trauma aktivira tokom obuke. Sa druge strane, facilitatori/ce trebaju biti realistični o dostupnoj podršci i vlastitim granicama kao facilitatora/ice. Važno je da informišete učesnike/ce da niste dostupni kao psihoterapeut/psihoterapeutkinja i da su vaše funkcije tokom obuke ograničene.

- **Podstaknite izbore i autonomiju** – trauma obeshrabruje i donosi bespomoćnost osobi, posebno kada traje duže od jednog incidenta. Dozvoljavanje učesnicima/cama obuke da imaju neku vrstu kontrole nad sesijama obuke može im pomoći da se osjećaju autonomnije. Prostoji mnogo načina kako to učiniti. Jedan od načina je da zamolite slučajno odabranog učesnika/cu, posebno one koji ispoljavaju svoju traumu, da budu volonteri/ke za proces obuke. Drugi način je da se učesnicima/cama omogući da biraju između različitih vrsta vježbi ili aktivnosti tokom obuke, ili da sami predlože neke aktivnosti. I na kraju, važno je dozvoliti učesnicima/cama da odustanu od nekih aktivnosti ukoliko ne žele da učestvuju.

- **Razumijeti rasprostranjenost i uticaj traume** – kao što je ranije pomenuto, trauma nije samo individualno već i sistemsko iskustvo. Prije organizovanja obuke, facilitatori/ce trebaju da znaju više o kontekstu i istoriji transgeneracijske traume društva ili zemlje u kojoj će biti organizovana obuka. Osim toga, prepoznavanje kako se trauma može manifestovati kod pojedinaca/ki na različite načine pomoći će vam kao facilitatoru/ici da prepoznate, priznate i poštujuete prošla iskustva vaših učesnika/ca.

- **Sarađujte sa učesnicima/cama obuke** – kada ljudi iskuse traumu, učenje je na drugom mjestu nakon odnosa. Tokom izvođenja obuke, trebate naglasiti da svako može dati vrijedan doprinos, te prepoznati i verbalizovati svaki doprinos učesnika/ca procesu učenja.

- **Primjenite rodno osjetljiv intersekcionalni pristup** – kao facilitator/ica, budite svjesni da postoje kulturološki, rodni i društveni aspekti traume. Isti događaj se može drugačije doživjeti ne samo zbog individualnih karakteristika, već i zbog varijabli kao što su spol, rod, dob, status i kulturološko porijeklo.

- **Podstaknite izgradnju vještina** – tokom izvođenja obuke, podijelite sa učesnicima/cama alate koji će im pomoći da se nose sa stresom i poremećajem. To će pomoći učesnicima/cama da osjećaju emotivno utemeljenije i pripremljenije, kako za proces obuke tako i za svakodnevni život.

Onlajn/uživo izvođenje obuke

Ova obuka je primarno dizajnirana za izvođenje uživo. Međutim, facilitatori/ce se ne trebaju osjećati ograničeno i mogu je koristiti i za onlajn izvođenje. U tu svrhu, priručnik sadrži metode za onlajn izvođenje obuke.

Uživo

Za izvođenje obuke uživo, važno je imati na umu da je dizajnirana za 8 do 12 učesnika/ca maksimalno. Ovaj broj je optimalan za izvođenje obuke u kojoj je pažnja facilitatora/ice jednako podjeljena između svih učesnika/ca i da se svaki od učesnika/ca osjeća da ga/ju čuju, vide i razumiju. Osim toga, u okviru manjih grupa učesnici/ce imaju više šanse da koriste vrijeme za razmišljanje i smislene diskusije. Tamo gdje je jedan facilitator/ica umjesto dva/e (što se može dogoditi u okruženjima koja imaju manje resursa), može biti teško i energetski zahtjevno da se izvede obuka za više od 12 učesnika/ca. To se može odražiti na kvalitet obuke. Više savjeta/sugestija za izvođenje obuke uživo potražite u vodiču za facilitatore/ice na početku ovog poglavlja.

Onlajn

Za izvođenje obuke onlajn, važno je da imate na umu da je dizajnirana za najviše 15 učesnika/ca.

Glavna onlajn platforma za izvođenje ove obuke je Zoom, ali se mogu koristiti i druge platforme, kao što je Google Meets. Koju god platformu odluče da koriste facilitatori/ce, važno je da se upoznaju sa njenim korištenjem za izvođenje obuke prije nego što počnu da je koriste sa učesnicima/cama. Savjetuju se dvije ili tri probe prije otpočinjanja glavne obuke kako bi se izvještili u testiranju funkcija odvojenih soba za rad malih grupa, dijeljenja ekrana, simultanog korištenja četa i izvođenja obuke, ili korištenja funkcija prevođenja (u slučaju potrebe za prevođenjem). Besplatna verzija Zoom-a je dovoljna opcija, budući da preporučeni broj učesnika/ca za ovu obuku nije veći od 15.

Takođe je veoma važno razmotriti bezbjednosna pitanja kada se izvodi onlajn obuka na ovako osjetljivu temu. Facilitator/ica treba da pita svakog učesnika/cu da li se osjećaju bezbjedno unutar odabrane onlajn platforme, naročito u vezi razgovora na osjetljive teme vezane za seksualno i rodno zasnovano nasilje prije, tokom ili nakon rata ili sukoba. Bezbjednosna pitanja i rizici postoje u izvođenju onlajn i uživo obuka, ali neki rizici mogu duže potrajati tokom izvođenja onlajn obuke, kao što je otkrivanje identiteta i ideja, koji mogu biti targetiran onlajn od strane određenih grupa ili pojedinaca/ki, koji mogu imati pristup onlajn sesijama obuke. Facilitator/ica treba da bude svjestan ovih rizika. Ukoliko se bilo ko od učesnika/ca i dalje osjeća nesigurnim koristeći onlajn platforme, potrebno im je dati prostora da govore o svojim zabrinutostima, ili da se čak isključe iz bilo koje sesije tokom procesa ukoliko su zabrinuti zbog ozbiljnih prijetnji po njihovu bezbjednost.

Uvodna sesija obuke

Upoznavanje učesnika/ca i facilitatora/ica kroz igru probijanja leda, uspostavljanje osnovnih pravila i dijeljenje očekivanja

Ovaj dio je dizajniran da pomogne facilitatorima/icama da uspješno započnu sesiju obuke i razbiju led između učesnika/ca obuke.

- Kako biste uspješno započeli sesiju obuke, ključno je da napravite nezaboravan uvod za učesnike/ce. U tu svrhu, facilitatori/ce se pozivaju da otvore prostor za učesnike/ce da se međusobno upoznaju i da upoznaju facilitatore/ice na zabavan i razigran način. Osim toga, učesnici/ce se pozivaju da razgovaraju o nužnim osnovnim pravilima ili da se dogovore o ponašanju i stavovima tokom obuke, kao i da podijele očekivanja o sadržaju i procesu.
- Važno je da zapamtite da će u svakog prostoriji u kojoj se izvodi obuka biti učesnika/ca sa različitim stilovima učenja, i biće igara probijanja leda koje su poželjnije i izvodljivije za jednu grupu ali ne i za drugu. Stoga je važno da posmatrate stilove učenja vaših učesnika/ca obuke i prema tome odaberete igre i vježbe.
- Praćenje feminističkih principa za izvođenje obuke je veoma važno kako biste dekonstruisali hijerarhijske odnose moći od samog početka sesije obuke. Uloga facilitatora/ice je da stvori atmosferu u sobi u kojoj se učesnici/ce osjećaju međusobno jednakima.

Primjeri igrice dobrodošlice i probijanja leda (10 minuta)

Facilitatori/ce su odgovorni za dobrodošlicu učesnika/ca, da se predstave (mogu biti dovoljna samo imena, titule ili statusi, radne pozicije ili organizacije nije nužno pominjati), i podsjetiti sve o glavnim ciljevima i temama sesije obuke.

Primjeri probijanja leda:

1. "Dvije istine i laž"

Zamolite učesnike/ce da razmisle i podijele sa grupom dvije istinite izjave o sebi i jednu lažnu izjavu. Ostatak grupe će nakon toga pokušati da pogodi koja izjava je lažna. Dajte učesnicima/cama primjer tako što ćete započeti kao facilitator/ica i podijeliti dvije istinite i jednu lažnu izjavu o sebi. Primjer igrice probijanja leda se nalazi u daljem tekstu. Odaberite izjave koje su istinite o vama.

Facilitator/ica: 'U redu, evo mojih izjava: a) Putovao/la sam u osamnaest različitih zemalja b) Imam dvije mačke, i c) Vidio/la sam sjeverna svjetla.'

Učesnici/ce započinju pogađanje koja izjava je lažna.

Facilitator/ica kaže koja izjava je lažna: "Laž je pod c) Vidio/la sam sjeverna svjetla. Volio/la bih da je sam. Nisam do sada imao/la priliku."

Učesnici/ce se smjenjuju i dijele dvije istinite i jednu lažnu izjavu i grupa nastavlja pogađati koja izjava je lažna.

2. "Ljudski bingo"

Pozovite učesnike/ce da igraju igru koja se zove "Ljudski bingo." Podijelite im bingo kartice sa različitim izjavama. Pripremite i unaprijed isprintajte onoliko kartica koliko ima učesnika/ca obuke. Objasnite učesnicima/cama da je njihov zadatak da nađu nekoga u prostoriji ko odgovara svim izjavama. Kada pronađu nekog ko odgovara svim izjavama, neka se potpišu na odgovarajući kvadrat ispod kartice. Cilj je da ispunite bingo karticu što je prije moguće.

Primjer kartice "Ljudskog binga" sa izjavama:

Izjave	P1	P2	P3	P4	P5	P6
1. Putovao/la je u više od tri zemlje.						
2. Govori više od jednog jezika.						
3. Ima kućnog ljubimca.						
4. Uživa u planinarenju ili aktivnostima na otvorenom, kao što je vožnja biciklom, surfanje, kampovanje, itd.						
5. Pročitao/la je knjigu prošlog mjeseca.						
6. Ima omiljeni tip kuhinje/jela.						
7. Zna plivati.						
8. Može žonglirati sa tri objekta.						
9. Uživa u kuhanju ili pečenju.						
10. Popeo/la se na planinu.						
Ime ili potpis učesnika/ce koji odgovara svim izjavama.						

Zamolite učesnike/ce da se izmješaju i pronađite osobe koje odgovaraju izjavama. Cilj je da omogućite učesnicima/cama da bolje upoznaju jedni druge. Zahvalite učesnicima/cama na kraju igre kada svi učesnici/ce dobiju priliku da se izmješaju i razgovaraju.

3. "Koje je ime?"

Prije otpočinjanja sesije obuke, pozovite učesnike/ce da naizmjenično podijele nešto o njihovim imenima i ukratko ispričaju priču ili činjenicu o tome kako su dobili ime ili šta je njegovo značenje. Započnite igricu probijanja leda sa vašim primjerom kao facilitatora/ica i podijelite priču ili činjenicu o vašem imenu.

4. "Podijelite važan objekat"

Pozovite učesnike/ce da započnu sa predstavljanjem tako što će podijeliti priču o nekom objektu koji imaju sa sobom i zbog čega im je važan. To može biti fotografija, suvenir, privjesak za ključeve, komad nakita ili bilo šta drugo. Zamolite učesnike/ce da pokažu objekat grupi i kažu zašto im je važan. Započnite igricu probijanja leda sa vašim primjerom kao facilitator/ica i podijelite/pokažite objekat koji ima značenje za vas i koji imate sa sobom tokom obuke.

5. "Moje ime i supermoć"

Prije obuke pozovite učesnike/ce da probiju led sa zabavnom aktivnošću. Zamolite učesnike/ce da se mijenjaju i predstave počevši sa svojiim imenom i dijeljenjem „supermoći“ koju bi voljeli da imaju. To može biti nešto kao biti u mogućnosti da letim, govorim bilo koji strani jezik, čitam misli, ili čak putujem kroz vrijeme i upoznam ljude iz prošlosti i budućnosti.

Cilj igrice probijanja leda je da pomognu stvaranju relaksirane i angažovane atmosfere kroz omogućavanje učesnika/ca da se povežu na ličnom nivou. Otpočinjanje obuke na ovaj način uspostavlja pozitivan ton za ostatak obuke. Imajte na umu da prilagodite bilo koju igricu probijanja leda koju odaberete sa veličinom grupe za obuku i sklonostima učesnika/ca.

Na kraju igrice probijanja leda zahvalite svima na učestvovanju i nastavite sa sljedećim koracima 1) uspostavljanja osnovnih pravila za obuku, 2) dijeljenje očekivanja i 3) lično pripremanje kao facilitator/ica i pripremanje potrebnih materijala.

Uspostavljanje osnovnih pravila (5 minuta)

Nakon igrice probijanja leda podsjetite učesnike/ce o važnosti imanja i poštovanja određenih pravila tokom obuke. Pozovite učesnike/ce da sami postave pravila. Imajte na umu da na listu uključite pravila o povjerljivosti, uvažavajućoj i nenasilnoj komunikaciji i dolasku na vrijeme na sesije obuke ukoliko učesnici/ce preskoče neka od ovih pravila.

Podjela očekivanja (5 minuta)

Pozovite učesnike/ce da zapišu njihova očekivanja na ljepljive papiriće i da ih zakače na tablu ili zid. Podsjetite ih da će učesnici/ce na kraju obuke proći kroz vlastita očekivanja zakačena na zidu i vidjeti da li su ispunjena.

Priprema facilitatora/ice i potrebnog materijala

Za otvaranje sesije obuke, facilitatori/ce će trebati obezbjediti učesnicima/cama ljepljive papiriće u boji, pribadače, markere, olovke, flipčart ili bijelu tablu sa markerima.

1. Modul: Uticaj rata na žene i djevojčice

Uvod

Prvi modul obuke je dizajniran da ispita i istraži uticaj oružanog sukoba na žene i djevojčice, uključujući i njihovu interseksionalnost sa drugim faktorima rizika, kao što su dob, invalidnost, rodni identitet, seksualna orijentacija i etnička pripadnost, u okviru kojih izloženost nasilju i ranjivost može biti čak i veća. Modul takođe pruža informacije o tipičnim oblicima rodno zasnovanog nasilja tokom rata i nakon njega. Razumijevanje rodnog uticaja oružanog sukoba na žene i djevojčice i druge ranjive grupe može omogućiti profesionalcima/kama i drugim zainteresovanim stranama da razmotre i u okviru svojih programa ili intervencija tačno reflektuju potrebe ljudi na koje utiče sukob tako što će ih adresirati kroz sveobuhvatan i rodno osjetljiv pristup.

Ciljevi učenja

- Produbiti razumijevanje učesnika/ca o direktnim i indirektnim uticajima oružanog/nasilnog sukoba na žene i djevojčice.
- Povećati znanje učesnika/ca o tipičnim oblicima rodno zasnovanog nasilja tokom različitih faza oružanog sukoba.
- Osigurati da učesnici/ce mogu identifikovati ranjive grupe tokom oružanog sukoba.
- Povećati znanje i razumijevanje učesnika/ca o tome kako oružani sukob može uticati na žene i djevojčice i kako je povezan sa drugim faktorima rizika, kao što su dob, invalidnost, rodni identitet, seksualna orijentacija, etnička pripadnost, itd.
- Kreirati siguran prostor za učesnike/ce da podijele svoja iskustva o sukobu i nasilju i kreiraju forum u kojem mogu učiti iz ovih iskustava.

Materijali

- Pripremite Power-Point prezentaciju (do facilitatora/ice).
- Bijela tabla/flipčart da zalijepite ili zakačite kartice.
- Markeri u boji, olovke, ljepljivi papirići, pribadače.
- Printane/elektronske verzije materijala.
- Za onlajn obuke, facilitator/ica treba da predhodno pripremi odvojene sobe za rad u malim grupama i podjeli učesnike/ce u specifične grupe; Razmotrite onlajn alate za brainstorming (na primjer, IdeaFlip, IdeaBoardz, Jamboard ili druge aplikacije).

Savjeti za facilitatore/ice

- Ovaj modul je zasnovan na poglavlju 4 Priručnika: "Uticaj rata na žene i djevojčice: posljedice rata na žene i djevojčice i interseksionalne dimenzije nasilja nad ženama; Tipične forme rodno zasnovanog nasilja tokom i nakon rata". Moglo bi biti korisno za facilitatora/icu da pročita ova poglavlja prije vođenja ove sesije obuke, jer pružaju dodatne uvide i primjere kako rod utiče na iskustva oružanog sukoba.

- Diskusije o različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja mogu biti emotivne i intentivno lične, jer je veoma mnogo ljudi naročito iz okruženja sukoba lično iskusilo seksualno/rodno zasnovano nasilje ili imaju blisku osobu koja ima ova iskustva. Ukoliko neko od učesnika/ca postane izuzetno uznemiren/a, facilitatori/ce treba da imaju plan kako da se nose sa tim – na primjer, da odrede pauzu ili da ponude učesniku/ci da izađe iz prostorije i napravi pauzu ili uzdržavajući se od postavljanja pitanja učesnicima/cama ili pozivanja da učestvuju u diskusiji.

- Facilitator/ica treba da ima na umu da u nekim konzervativnim okruženjima može biti osjetljivo razgovarati o specifičnim rodnim pitanjima. Razmislite o tome kako ćete izvesti temu ili organizovati vježbe koje su kulturološki prihvaćene i odgovarajuće, kako ne biste stvorili otpor od strane učesnika/ca.

- Savjetuje se pripremanje materijala za učesnike/ce sa sljedećim informacijama: definicije faza rata u kontekstu i metodologije Priručnika; objašnjenje različitih oblika rodno zasnovanog nasilja; lista tipičnih oblika rodno zasnovanog nasilja tokom oružanog sukoba; uticaj oružanog sukoba na druge ranjive grupe u društvu, kao što su djeca, starije osobe, osobe sa invaliditetom, itd. (referišite na specifične stranice u Priručniku). Takođe je važno pripremiti i distribuirati pisane instrukcije za grupni rad (štampane ili elektronske verzije ukoliko se obuka izvodi onlajn).

Pregled modula

PREGLED		
VRIJEME	SADRŽAJ	TRAJANJE UKUPNO: 125 MINUTA
	1] Uvod u ciljeve učenja i ciljeve sesije obuke za učesnike/ce	5 minuta
	2] Kratki pregled direktnih i indirektnih uticaja sukoba na žene i djevojčice - brainstorming	15 minuta
	3] Istraživanje tipičnih oblika rodno zasnovanog nasilja tokom različitih faza sukoba – teorija	15 minuta
	4] Diskusija u maloj grupi	25 minuta
	5] Povratne informacije iz malih grupa	15 minuta
	6] Identifikovanje različitih ranjivih grupa tokom oružanog sukoba i istraživanje specifičnih uticaja rata na njihove živote	10 minuta
	7] Diskusije u malim grupama i refleksije	30 minuta
	8] Završna sesija modula	10 minuta

Plan sesije obuke

1] Uvođenje u ciljeve učenja i ciljeve sesije obuke (5 minuta)

- Facilitator/ica kratko informiše učesnike/ce obuke o ciljevima učenja sesije.
- Facilitator/ica komunicira sa učesnicima/cama da ova sesija ima za cilj da omogući razumijevanje različitih uticaja rata na žene i djevojčice i druge ranjive grupe u društvu i objasni da postoji razlika između direktnih i indirektnih uticaja oružanog sukoba na populaciju koja je pogođena sukobom. Rodni uticaj sukoba u prošlosti se dominantno fokusirao na seksualno i rodno zasnovano nasilje. Međutim, veoma je važno razmotriti druge grupe rodnih pitanja i faktora rizika kako bi se bolje dokumentovale rodne posljedice rata i efikasno razvile politike i strategije odgovora.

2] Direktni i indirektni uticaji oružanog sukoba – podstaknite diskusiju kroz brainstorming (15 minuta)

Za obuku uživo

- Nacrtajte dvije kolone na flipčart papiru – jedna kolona je za direktne a druga kolona za indirektno uticaje oružanog sukoba.
- Zamolite učesnike/ce da daju primjere obe vrste uticaja i zašto misle da je važno da se razmotre/ analiziraju oba. Ukoliko je potrebno da podstaknete diskusiju, podijelite nekoliko primjera sa učesnicima/cama.

PRIMJERI DIREKTNIH UTICAJA RATA	PRIMJERI INDIREKTNIH UTICAJA RATA
Ubistva, ranjavanja, povećano seksualno i rodno zasnovano nasilje, odvajanje porodica, bolesti, migracija, udovištvo, gubljenje imovine i prihoda, itd.	Dugoročni efekti koji mogu izazvati društvenu, emocionalnu i psihološku štetu pojedincima, utiče na ekonomski učinak i ljudsko blagostanje. Smanjen pristup zdravstvenoj zaštiti, negativan uticaj na reproduktivno zdravlje, traume, depresija, domaćinstva koja vode žene, siromaštvo, uništavanje društvenih mreža podrške, nezaposlenost, itd.

Za onlajn obuku

- Facilitator/ica treba da napravi novu tablu prije obuke korištenjem neke od predloženih aplikacija za brainstorming (IdeaFlip, Jamboard, itd.). Kada dođe vrijeme za brainstorming, kopirajte link vaše table i postavite u čet za učesnike/ce obuke. Zamolite učesnike/ce da prvo napišu svoje ideje u odvojenom dokumentu. Zatim naizmjenično kreirajte jednu bilješku za svaku ideju. Podijelite ekran sa tablom da biste prikazali ideje učesnicima/cama i započeli diskusiju. Da biste grupisali slične ideje, ili ih jednostavno prevucite jednu na drugu u slojevima ili nacrtajte okvir oko njih.

3] Tipični oblici nasilja tokom različitih faza sukoba – teoretski dio (15 minuta)

- Facilitator/ica izlaže teoretski dio o fazama rata u kontekstu i metodologiju Priručnika, nakon toga daje kratki pregled tipičnih oblika rodno zasnovanog nasilja tokom i nakon rata.

Ratno stanje i vanredna situacija

Vrhunac sukoba je kada je direktno fizičko nasilje najintenzivnije. Ovo je vrijeme kada se ubijaju ljudi na svim stranama. Normalna komunikacija između strana u sukobu je vjerovatno prestala. Javne izjave imaju tendenciju da budu u formi optužbi jedne strane protiv druge strane (ili strana).

[Zaštita nenaoružanih civila, uvodna obuka u pet modula, dostupna na https://nonviolentpeaceforce.org/wp-content/uploads/archive/UCPManual/2021_Course_Manual___Full_Text.pdf]

Dugotrajni sukob

“Dugotrajni” oružani sukobi mogu biti epizodični, ciklični, “zamrznuti”, dugotrajne pobune, dugogodišnje situacije okupacije, ili ratovi u kojima nasilje tinja na relativno nižem nivou nego što bi se tradicionalno moglo povezati sa oružanim sukobom, oscilirajući između razrješenja i povratka u sukob...Ratovi i njihova sveobuhvatna destruktivna sila postaju sve duži, nerješiviji i manje vjerovatno da se mogu riješiti političkim pregovorima.

[Dugotrajni sukobi: trajno nasljeđe beskonačnog rata, dostupno na <https://international-review.icrc.org/articles/protracted-conflicts-enduring-legacy-endless-war-ir912>]

Post-sukob

Kontekst nakon sukoba je prelazni period omeđen prošlim ratom i budućim mirom. Tokom ove faze, direktno nasilje je značajno smanjeno. Ovo takođe dovodi do smanjenja tenzija i normalnih odnosa između različitih strana u sukobu, što omogućava nenasilno političko osporavanje

[Zaštita nenaoružanih civila, uvodna obuka u pet modula, dostupna na https://nonviolentpeaceforce.org/wp-content/uploads/archive/UCPManual/2021_Course_Manual___Full_Text.pdf]

Tipični oblici rodno zasnovanog nasilja tokom i nakon rata: (Priručnik, strane 18–22):

Žene doživljavaju nasilje u vremenima rata, i takođe u “postkonfliktnom” ili postratnom kontekstu kada nema rata ni krize. Žene trpe alarmantnu količinu nasilja tokom rata: prijetnje silovanjem, nasilje u porodici, trgovina ljudima (otmica i seksualno ropstvo), prisilni brakovi ili trudnoće, seksualno ponižavanje u sopstvenim domovima, u izbjegličkim kampovima ili dok bježe od nasilja. Počinioци seksualnog i rodno zasnovanog nasilja nisu ograničeni na naoružane aktere, već takođe uključuju vladine bezbjednosne službenike, pripadnike mirovnih snaga i civile. Rodno zasnovano nasilje ne jenjava u postratnim okruženjima, štaviše, određene vrste nasilja se mogu čak i povećati. Žene se suočavaju sa visokim stepenom nasilja u porodici u privatnosti svojih domova, imaju ograničen pristup osnovnim uslugama, isključene su iz procesa donošenja odluka i rukovodećih odluka na svojim radnim mjestima, te trpe svakodnevnu diskriminaciju zbog svojih spolnih i rodni uloga.

4] Diskusija o različitim oblicima nasilja nad ženama uz radne listove – grupni rad (25 minuta)

- Radni list: Rodno zasnovano nasilje tokom različitih faza sukoba

	“PREDRATNI PERIOD”	“PERIOD RATA”	“POSTRATNI KONTEKST”
Fizički/seksualni oblici nasilja nad ženama			
Psihološki oblici nasilja nad ženama (na primjer, emocionalno zlostavljanje, verbalno zlostavljanje)			
Strukturalni oblici nasilja (sistemska diskriminacija koja sprečava žene od zadovoljavanja njihovih osnovnih potreba, kao što su pristup zdravstvenoj njezi, adekvatno obrazovanje, vlasništvo nad imovinom kao što je zemlja, radna prava, i dobijanje pristojnih poslova)			

Za obuku uživo

- Podijelite učesnike/ce na tri male grupe. Podijelite im radni list sa tri kolone 1. Rodno zasnovano nasilje tokom “predratnog perioda”; 2. Rodno zasnovano nasilje tokom “perioda rata”; 3. Rodno zasnovano nasilje u “postratnom kontekstu”.
- Zamolite grupu 1 da popuni prvu kolonu o fizičkom, psihološkom i strukturalnom nasilju nad ženama tokom “predratnog perioda”; Grupa 2 popunjava drugu kolonu o istim oblicima nasilja “tokom perioda rata”; i Grupa 3 popunjava treću kolonu o nasilju u “postratnom kontekstu”. Vježba će dati učesnicima/cama priliku da razmisle o onome što znaju i osjećaju.
- Izvjestitelj/ica iz svake grupe daje kratku prezentaciju o oblicima fizičkog, psihološkog i strukturalnog nasilja kojima su žene izložene u svakom vremenskom periodu (povratne informacije iz grupe ukupno 15 minuta – 5 minuta po grupi).
- U sumiranju diskusije, pitajte učesnike/ce iz drugih grupa da li bi željeli da dodaju neki drugi oblik nasilja u ovu tabelu ili imaju dodati nešto novo ovoj tabeli (dat je primjer radnog lista).

Za onlajn obuku

- Facilitator objašnjava zadatak za grupni rad i dijeli elektronsku verziju radnog lista sa učesnicima/cama putem četa. Nakon toga se učesnici/ce dijele u tri odvojene male grupe (3–4 učesnika/ce po grupi). Poželjno je da facilitator/ica odredi članove/ice određene male grupe prije sesije ili alternativno učesnici/ce se mogu nasumično rasporediti u male grupe tokom sesije od strane drugog facilitatora/ice ili osobe koja vodi tehničku podršku facilitatoru/ici. Zamolite članove/ice svake male grupe da odrede osobu koja će voditi zabilješke i popunjavati radni list. Nakon isteka vremena koji je određen za grupni rad, učesnici/ce se vraćaju u glavni prostor. Zamolite osobe koje su vodile bilješke u svakoj grupi da podjele ekran sa popunjenim radnim listovima i izvjestite o rezultatima rada u malim grupama.

5] Grupna diskusija (30 minuta)

6] Identifikovanje različitih ranjivih grupa tokom oružanog sukoba i istraživanje specifičnih uticaja rata/oružanog sukoba (10 minuta)

- Facilitator/ica objašnjava učesnicima/cama da oružani sukobi često stavljaju ljude u povećani rizik od diskriminacije i/ili zlostavljanja, posebno ranjive grupe kao što su djeca, starije osobe, osobe sa invaliditetom ili hroničnim oboljenjima, grupe seksualnih raznolikosti i određene etničke ili religijske manjine. Njihove potrebe i prioriteti ne mogu biti adekvatno adresirani bez razmatranja specifičnih ranjivosti ovih grupa tokom sukoba i briga sa kojima se suočavaju.

Za obuku uživo

- Diskusija o specifičnim izazovima, rizicima i zabrinutostima ranjivih grupa će biti podstaknuta kroz grupni rad korištenjem metoda "Svjetski kafić".
- Podijelite učesnike/ce u grupe po 4 – 5 osoba i dodijelite im specifičan oblik ranjivosti (djeca/ djevojčice; žene starije životne dobi, žene sa invaliditetom; etničke/religijske manjine, grupe seksualnih raznolikosti itd.).
- Proces započinje sa krugovima od prvih deset minuta razgovora za male grupe (od 3 do 5 osoba) koje sjede oko stola.
- Svakoj grupi će biti dodijeljena sljedeća pitanja za diskusiju (tokom 10 minuta po rundi): Sa kojim specifičnim problemima/izazovima se može specifična ranjiva grupa (dijete/adolescentkinja; starija žena, žena sa invaliditetom; etnička/religijska manjina, grupa seksualnih raznolikosti) suočiti tokom oružanog sukoba?
- Na kraju prvog kruga, svaki član/ica grupe se premješta za drugi sto. Facilitator/ica zamoljava jednu osobu da ostane za stolom kao "domaćin/ca stola" za sljedeći krug, dok ostali postaju "putnici/ce" prema drugim stolovima. "Putnici/ce" donose svoje ideje i mišljenja u nove razgovore, dok "domaćin/ca stola" dočekuje novu grupu putnika/ca. Pružanje mogućnosti učesnicima da se kreću u nekoliko krugova razgovora sa drugim grupama ohrabruje doprinos svih učesnika/ca i povezuje različite perspektive.
- "Domaćin/ca stola" piše ključne ideje na flipčart. Nakon najmanje tri kruga razgovora, učesnici/ce se mogu vratiti za njihov prvi sto. "Domaćin/ca stola" dijeli rezultate grupne diskusije i drugi učesnici/ce se pozivaju da podjele svoja razmišljanja ili druge rezultate iz njihovih razgovora sa ostatkom velike grupe.

Za onlajn obuku

- Facilitatori/ce objašnjavaju zadatak grupnog rada i dijele učesnike/ce obuke u 3–4 male grupe (3–4 učesnika/ce po grupi) sa unaprijed dodjeljenim specifičnim oblikom ranjivosti. Zamolite članove/ice svake male grupe da izaberu "domaćina/cu stola" koji će voditi bilješke iz grupnih diskusija i ostati u maloj grupi do kraja vježbe. Nakon isteka vremena određenog za prvi krug, "putnici/ce" će biti smješteni za druge "stolove" (male grupe). Nakon najmanje tri kruga razgovora, učesnici/ce se vratiti u glavnu prostoriju. Svaki "domaćin/ca stola" (osoba koja vodi bilješke u grupi) dijeli rezultate diskusije prikazujući bilješke na podjeljenom ekranu ili ih čita.

7] Završetak sesije obuke – reflektovanje (10 minuta)

- Na kraju sesije obuke, facilitator/ica učesnicima/cama predlaže igricu podizanja energije kako bi imali priliku da istražuju i iskažu kako se osjećaju o tome šta su naučili.

Za obuku uživo

- Zamolite sve učesnike/ce da ustanu i formiraju krug. Zamolite ih da razmisle o jednoj riječi koja opisuje kako se osjećaju o onome šta su naučili iz doprinosa sesiji/vježbi/znanju. Nakon toga ih zamolite da svoje lice i tijelo naprave u emotikon ili skulpturu koja predstavlja taj osjećaj. Kada svi naprave njihov emotikon, idite u krug i pitajte svakog učesnika/cu pojedinačno da kažu riječ koju su zamislili. Kada svi završe, potvrdite i pozitivne i negativne osjećaje. Potvrdite učesnicima/cama da je ovo siguran prostor da izraze svoje osjećaje i postavite pitanja.
- Postavite pitanja učesnicima/cama:
 - Da li neko želi da podjeli više o tome kako se osjeća u ovom trenutku?
 - Šta su naučili tokom sesije da nisu znali ranije? Kako će koristiti dobijeno znanje sa ove sesije u budućnosti?

Ukoliko učesnici/ce iskazuju zbunjenost, podsjetite ih o programu obuke u okviru kojeg će imati mogućnosti da se izraze i dalje istražuju pitanja koja su u fokusu obuke.

Za onlajn obuku

- Zahvalite učesnicima/cama za njihova razmišljanja i aktivni rad tokom sesije. Zamolite ih da razmisle i podjele jednu riječ koja opisuje kako se osjećaju o tome šta su naučili tokom sesije. Kada svi podjele svoja osjećanja i razmišljanja, objasnite naredne korake, uključujući i vrijeme za pauzu prije sljedeće sesije i dajte im kratke informacije o temi sljedećeg modula. Podsjetite učesnike na program obuke u okviru kojeg će imati priliku da se izraze i dalje istražuju pitanja koja su u fokusu obuke.

2. Modul: Ključni akteri odgovorni za zaštitu žena i djevojčica tokom i nakon rata

Uvod

Kako bi se efikasno bavili zaštitom žena i djevojčica od svih oblika nasilja tokom i nakon rata, učesnici/ce moraju razumijeti odgovornosti institucija u oblasti rodno zasnovanog nasilja i njihove specifične uloge u sistemu. Pored toga, veoma je važno da učesnici/ce razumiju različite pristupe suočavanju sa različitim oblicima nasilja tokom i nakon rata.

Ciljevi učenja

- Dublje razumijevanje ključnih aktera odgovornih za zaštitu žena i djevojčica tokom i nakon rata.
- Dublje razumijevanje različitih pristupa ključnih aktera odgovornih za zaštitu žena i djevojčica tokom i nakon rata.

Materijali

- Power-Point prezentacija – do facilitatora/ice.
- Klupko vune.
- Studija slučaja/priča odštampana.

Savjeti za facilitatora/icu

- Ovaj modul je zasnovan na 3. poglavlju Priručnika: „Ključni akteri odgovorni za nasilje nad ženama i djevojčicama tokom rata“. Preporučuje se da pročitate ovo poglavlje prije facilitiranja ovog modula, jer pruža dodatne uvide kako su različiti akteri uključeni u sistemski odgovor na rodno zasnovano nasilje.
- Facilitator/ica se treba upoznati sa specifičnom situacijom u zemlji i razmisliti o postojećim institucionalnim i vaninstitucionalnim odgovorima na rodno zasnovano nasilje, što može biti korisno kao primjer tokom teoretskog dijela modula.
- Dajte prostora učesnicima/cama da govore o ključnim akterima u njihovoj lokalnoj zajednici i držite diskusiju otvorenom za alternativne pristupe i različite načine suočavanja sa rodno zasnovanim nasiljem (na primjer, kroz ulogu religijske zajednice).

Pregled modula

PREGLED		
VRIJEME	SADRŽAJ	TRAJANJE UKUPNO: 55 MINUTA
	1] Teoretski dio – ključni akteri odgovorni za zaštitu žena i djevojčica tokom i nakon rata	15 minuta
	2] Vježba	20 minuta
	3] Diskusija nakon vježbe	15 minuta
	4] Sumiranje i zatvaranje sesije	5 minuta

Plan sesije obuke

1] Teoretski dio – ključni akteri odgovorni za zaštitu žena i djevojčica tokom i nakon rata (15 minuta)

- Predstavljanje ključnih aktera odgovornih za zaštitu žena i djevojčica tokom i nakon rata – sadržaj iz Priručnika (3. poglavlje).
- PowerPoint prezentacija – do facilitatora/ice.

2] Vježba

Priča/Studija slučaja

Žena stara 38 godina, žrtva nasilja u porodici, u periodu dužem od 10 godina. Počinilac je njen suprug, bivši borac iz rata. On ima simptome postraumatskog stresnog poremećaja, ali nikada nije išao u psihijatrijske ustanove niti je tražio profesionalnu pomoć. Počinilac ima redovne flešbekove iz rata i veoma često konzumira alkohol. Supruga ga je molila da ide kod ljekara, ali on nikada nije otišao.

Posljednja nasilna epizoda se dogodila sinoć kada ju je suprug pretukao i nanio joj teške povrede po rukama, nogama i glavi. Njihova maloljetna kćerka i sin su prisustvovali nasilju. Porodica živi u velikoj zgradi i neko od komšija je pozvao policiju. Pored policije, bila je prisutna i socijalna radnica. Počinilac nasilja je zadržan 24 sata. Žena je ispričala sve šta se desilo policijskim službenicima i socijalnim radnicima, koji su je odveli u hitnu pomoć da dobije medicinsku njegu. Nakon toga je otišla kući.

Jutros se vratila u policijsku stanicu kako bi dala izjavu o nasilju u porodici i događajima koji su se desili predhodne večeri. Nakon toga je otišla u centar za socijalni rad i govorila o nasilju kojem je svjedočila. Budući da je njen suprug veoma opasan i da kod kuće ima oružje iz rata, žena i djeca su smješteni u sigurnu kuću. Zatim žena odlazi u ordinaciju porodičnog doktora da ispuni izvještaj o događajima nasilja u porodici (ozljedni list). Iz tužilaštva je pozivaju da dođe i da izjavu. Nakon toga odlazi u centar za socijalni rad da pokrene proceduru za dobijanje starateljstva. Slučaj se razmatra

na sudu i ona treba da ode i da izjavu. Počinilac nasilja nije zadovoljan sa dinamikom viđanja djece, on joj prijeti i ona mora ponovo da ode u policiju da ga prijavi. Djeca imaju probleme u školi i radi toga ona mora da ode tamo i razgovara sa nastavnicima. Zbog prevelikog pritiska i straha koji osjeća, žena se javlja u centar za mentalno zdravlje i uključuje u ambulantno liječenje.

Za obuku uživo (20 minuta)

- **1. korak** – facilitator/ica zamoljava devet (9) učesnika/ca iz grupe da budu volonteri/ke za izvođenje vježbe. Drugi učesnici/ce posmatraju proces.

- **2. korak** – facilitator/ka daje ulogu svakom učesniku/ci u vježbi. Svaki učesnik/ca predstavlja jednu instituciju/organizaciju u lancu zaštite za žene žrtve rodno zasnovanog nasilja i žene žrtve nasilja u porodici.
Uloge su:
 - Žena
 - Policija
 - Zdravstvene ustanove
 - Centar za socijalni rad
 - Tužilaštvo
 - Sigurna kuća
 - Sud
 - Škola
 - Centar za mentalno zdravlje

- **3. korak** – facilitator/ica daje klupko vune ženi koja je preživjela nasilje u porodici

- **4. korak** – facilitator/ica započinje da čita priču/studiju slučaja. Svaki put kada facilitator/ica pomene instituciju ili organizaciju, učesnik/ca koji predstavlja tu instituciju/organizaciju uzima nit vune iz klupka i ponovo je dodaje ženi koja je preživjela nasilje u porodici i niz se nastavlja sa svim drugim ulogama.

- **5. korak** – na kraju vježbe, nit vune će biti isprepletene i učesnici/ce će vidjeti koliko je komplikovano za žrtvu nakon što ona ili neko drugi prijavi nasilje i koliko institucija i organizacija su uključene u procedure u vezi sa nasiljem u porodici, što ženi čini još složenijim da potraži pomoć.

- **6. korak** – diskusija nakon vježbe (15 minuta)

3] Diskusija nakon vježbe (15 minuta)

Pitanja za učesnike/ce:

- Šta možemo zaključiti na osnovu ove vježbe? _____
- Da li su neke institucije isključene? _____
- Da li je situacija slična u vašoj zemlji? _____

Za onlajn obuku

- Facilitator/ica treba da prilagodi vježbu za onlajn obuku. Facilitator/ica treba da pripremi onlajn alat za crtanje i dijeljenje table na ekranu. Facilitator/ica će zamoliti jednog učesnika/ca da čita priču/studiju slučaja i drugog učesnika/cu da nacrtava sve uloge na onlajn tabli, uključujući i ženu koja je preživjela nasilje koja se nalazi na sredini table. Dok jedan učesnik/ca čita priču, drugi učesnici/ce crtaju linije i povezuju institucije sa ženom koja je preživjela nasilje. Na kraju, onlajn tabla će vizuelno povezati uloge i pozicije različitih institucija i procedure sa kojima je žena koja je preživjela nasilje u kontaktu. _____
- Tokom diskusije, facilitator/ica poziva učesnike/ce da podijele svoja razmišljanja o vježbi i iskustva u radu i komunikaciji sa institucijama na lokalnom nivou. _____

4] Zatvaranje modula (5 minuta)

- Dajte prostora učesnicima/cama za završna razmišljanja, utiske, pitanja i odgovore i zahvalite se učesnicima/cama na njihovom vremenu i doprinosu. _____

3. Modul: Strategije ženskih nevladinih organizacija usmjerene na sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje u situacijama sukoba

Uvod

Treći modul obuke je dizajniran da omogući učesnicima/cama da osmisle nove strategije koje se mogu koristiti za sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje u situacijama sukoba.

Ciljevi učenja

- Upoznavanje sa nekoliko već dokumentovanih kratkoročnih i dugoročnih strategija iz Priručnika kao primjera.
- Razmišljanje o njihovim iskustvima kao braniteljica ljudskih prava i aktivistkinja tokom vanrednih situacija, dugotrajnih sukoba i postratnih situacija.
- Stvaranje sigurnog prostora za kritičko razmišljanje i dublju diskusiju o praktičnim aspektima primjene strategija tokom različitih faza rata ili sukoba.
- Učesnici/ce se osjećaju osnaženim i imaju mogućnosti da osmisle svoje prijedloge i strategije.

Materijali

- Prije započinjanja sesije, savjetuje se dijeljenje pregleda modula sa učesnicima/cama u štampanom obliku ili putem e-maila/četa, ukoliko se obuka održava onlajn.
- Trebaće vam lepljive zabilješke ili drugi papir u boji za učesnike/ce kako bi pisali bilješke ukoliko se obuka održava uživo.

Savjeti za facilitatora/icu

- Dvije sedmice prije organizovanja obuke, facilitatorima/cama se savjetuje da pročitaju 6. poglavlje o "Strategijama ženskih nevladinih organizacija korištenim za sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje u situacijama sukoba". Facilitatorima/cama se takođe savjetuje da pregledaju informacije o iskustvima učesnika/ca, istraže životne situacije učesnika/ca obuke u vezi sa situacijama sukoba i rata i imaju razumijevanje situacija u kojima su učesnici/ce obuke radili prije učešća na obuci.
- Sedmicu prije organizovanja obuke, facilitatori/ce će imati jasnije razumijevanje iskustava učesnika/ca obuke i njihovih iskustava u vezi sa sukobima i ratovima. Te informacije će pomoći facilitatorima/kama da se više usmjere na jednu od tri vrste strategija kao primjera koji će biti predstavljeni učesnicima/cama tokom izvođenja sesije 3. modula. Postoje tri glavne vrste strategija u zavisnosti od faza rata i sukoba i predstavljene su u 6. poglavlju Priručnika: 1) tokom situacija rata i vanrednog stanja, 2) tokom dugotrajnog sukoba, 3) i postratne i dugoročne strategije. Izbor strategije će zavisi od broja učesnika/ca sa sličnim iskustvima u vezi sa sukobom i ratom. Ukoliko su učesnici/ce obuke razolikih iskustava, facilitatori/ce će možda morati da predstave primjere strategija iz sve tri faze sukoba i rata.

- Na dan obuke, facilitatorima/cama se savjetuje da odštampaju materijale za učesnike/ce u zavisnosti od strategija koje su odabrane. Ukoliko će se obuka održati onlajn, važno je da e-mailom učesnicima/cama pošalju pripremljene materijale sa izabranim strategijama.
- Facilitatori će morati da odštampaju pregled modula i imaju ga sa sobom tokom sesije obuke. Osim toga, važno je da ga na dan obuke podijele sa učesnicima/cama.

Pregled modula

PREGLED		
VRIJEME	SADRŽAJ	TRAJANJE UKUPNO: 100 MINUTA
	1] Upoznavanje (Ko je u prostoriji? Kako se osjećate danas?)	20 minuta
	2] Predstavljanje strategija (Šta strategije znače u kontekstu trenutnog Priručnika? Dajte pregled različitih vrsta strategija)	10 minuta
	3] Zaronite u izabrane vrste strategija zasnovane na iskustvima učesnika/ca. (Zamolite učesnike/ce da pročitaju strategije)	10 minuta
	4] Pauza	15 minuta
	5] Vježba u malim grupama	25 minuta
	6] Razmišljanja o strategijama u većoj grupi	10 minuta
	7] Prikupljanje ideja o novim strategijama	5 minuta
	8] Sumiranje i zatvaranje sesije	5 minuta

Plan izvođenja sesije obuke

1] Upoznavanje (20 minuta)

Ukoliko je obuka podijeljena u dvodnevne sesije, poželite dobrodošlicu nazad učesnicima/cama i zamolite ih da odgovore na dva pitanja u dva kruga. Pitanje za prvi krug je 'Ko je u prostoriji danas?'. Pitanje za drugi krug je 'Kako se osjećate danas?' Ova pitanja će pomoći učesnicima/cama da se podsjetite jedni na druge i da razmisle o njihovom emocionalnom stanju dok se nalaze u prostoriji za obuku i da se osjećaju prisutnijim u procesu.

Ukoliko se 3. modul izvodi na isti dan kao i 1. i 2. modul, onda preskočite navedena pitanja i podijelite ciljeve 3. modula sa učesnicima/cama:

- Upoznavanje sa nekoliko već dokumentovanih kratkoročnih i dugoročnih strategija iz Priručnika kao primjera.
- Razmišljanje o njihovim iskustvima kao braniteljica ljudskih prava i aktivistkinja tokom vanrednih situacija, dugotrajnih sukoba i postratnih situacija.
- Stvaranje sigurnog prostora za kritičko razmišljanje i dublju diskusiju o praktičnim aspektima primjene strategija tokom različitih faza rata ili sukoba.
- Učesnici/ce se osjećaju osnaženim i imaju mogućnosti da osmisle svoje prijedloge i strategije.

Razmišljanja o 1. i 2. modulu. Zamolite učesnike/ce da podijele razmišljanja o predhodnim sesijama obuke ukoliko ih imaju. Dajte im minutu da stave svoje misli na papir (učesnici/ce mogu koristiti ljepljive zabilješke). Osim toga, zamolite učesnike/ce da zapišu jednu stvar koju očekuju da će naučiti do kraja 3. modula.

2] Prezentacija o strategijama (10 minuta)

Započnite sesiju predavljanja strategija pojašnjenima o značenju koje strategije imaju u kontekstu Priručnika. Podsjetite učesnike/ce da su strategije prikupljene od ženskih organizacija na osnovu njihovih iskustava tokom ratnih situacija.

Predstavite pregled različitih vrsta strategija na osnovu faza rata ili situacija sukoba.

Zamolite učesnike/ce za povratne informacije i komentare dok predstavljate strategije.

Razmotrite postavljanje sljedećih pitanja učesnicima/cama:

- Da li identifikuju aktivnosti u svom radu koje se mogu nazvati strategijama? Zašto i kako su strategije različite od drugih funkcija koje provode u svojoj praksi?
- Postoje li stvari koje su predhodno uradili/le u svom radu na slučajevima rodno zasnovanog nasilja tokom ili nakon rata ili situacija sukoba koje se mogu kategorisati kao strategije?

Ova pitanja nam mogu pomoći da pripremimo osnove za razmišljanja za osmišljavanje novih strategija do kraja sesije obuke. Podsjetite učesnike/ce da ne moraju da odgovore na ova pitanja odmah, već da su pozvani da o njima razmisle do kraja sesije. U slučaju obuke uživo, podsjetite učesnike/ce da mogu zapisati sva razmišljanja u vezi sa dva pitanja na papiru i čuvati ih za kasniju diskusiju. Ukoliko se obuka izvodi onlajn, zamolite učesnike/ce da ukoliko žele napišu svoja razmišljanja u čet.

3] Duboko zaronite u odabrane vrste strategija (10 minuta)

Objasnite da ćete podijeliti sa učesnicima/cama konkretne strategije odabrane prije sesije obuke na osnovu iskustava učesnika/ca, ukoliko je ova informacija prikupljena kroz upitnik prije obuke. Podsjetite učesnike/ce da su strategije odabrane na osnovu situacije rata ili sukoba/faze u kojoj se nalaze učesnici/ce. Budući da informacije koje se dijele sa učesnicima mogu biti potencijalno okidač, podsjetite učesnike/ce da ukoliko se bilo ko od njih osjeća emotivno ili ne želi da nastavi sa diskusijom, ima pravo da odabere da napusti prostoriju ili uzme pauzu od nekoliko minuta ukoliko je potrebno.

Zamolite učesnike/ce da naglas pročitaju listu strategija, jednu po jednu (svaki put zamolite drugog učesnika/cu da pročita jednu strategiju) i dajte prostora učesnicima/cama da započnu diskusiju o izabranim strategijama.

Molimo da vodite računa o vremenskim ograničenjima. Možda ste izabrali više od 10 strategija za diskusiju ali je optimalan broj strategija o kojima se može razgovarati u periodu od 10 minuta maksimalno pet. Nemojte se stresirati ukoliko nemate vremena za druge strategije, jer je cilj ovog procesa da se otvori prostor za dublje razmišljanje i diskusije. Podsjetite sebe i učesnike/ce da se ostale strategije nalaze u Priručniku. Uvijek imajte pred sobom link na Priručnik sa referencama na stranice ili ga postavite u čet.

4] Pauza (15 minuta)

5] Vježba u malim grupama (25 minuta)

Značenje grupne vježbe uloga je da date priliku učesnicima/cama da razmisle (kao predstavnice ženskih nevladinih organizacija ili drugih inicijativa/grupa) o strategijama koje mogu spriječiti rodno zasnovano nasilje prema ženama tokom ratova i vanrednih stanja imajući u vidu iskustva različitih žena (kroz dodijeljene uloge).

Za vježbu: dodijeljene uloge

1. uloga: Vi ste 76-godišnja žena koja živi u selu koje se nalazi u graničnom području zemlje u kojoj je u toku rat. Nemate partnera i vaša djeca su se preselila u drugu zemlju dok su bili mladi. Nemate mnogo kontakata ili snažnih veza ni sa vašim komšijama ili rođacima. Osim toga, mnogi od vaših komšija su osobe starije životne dobi.

2. uloga: Vi ste 12-godišnja djevojčica čije je obrazovanje prekinuto zbog okršaja u gradu u kojem živite. Kao rezultat toga, škole su bile zatvorene u vašoj zajednici. Neki dalji rođak je obećao vašim roditeljima da će vam napraviti lažne dokumente kako bi sa njim prešli granicu i pobjegli od rata. Vaši roditelji razmatraju da vas pošalju u inostranstvo sa rođakom kako bi vam spasili život.

3. uloga: Vi i vaše troje djece ste upravo dobili izbjeglički status i prisiljeni ste da napustite vašu zemlju zbog rata koji traje. Vaš suprug odbija da se prijavi za izbjeglički status iz različitih razloga, i kao rezultat toga, nije mu dopušteno da napusti zemlju i ponovo se spoji sa svojom porodicom. Vama i vašoj djeci je ponuđeno mjesto u izbjegličkom kampu, koji je prenaseljen i ima loše higijenske uslove.

4. uloga: Vi ste žena sa fizičkim invaliditetom, što ograničava vaše kretanje. Tražili ste sklonište u drugom gradu. Nekoliko skloništa vas je odbilo, sa objašnjenjem da nemaju objekte koji su prilagođeni potrebama osoba sa invaliditetom koje imaju ograničenja u kretanju.

5. uloga: Vi ste lezbejka i budući da je rat nedavno počeo u vašoj zemlji želite da pobjegnute od njega i ponovo se povežete sa vašom partnerkom koja se već preselila. Prilikom prelaska granične kontrole vaše zemlje odredišta, informisani ste da ne možete preći granicu. Međutim, nije vam dat nijedan službeni razlog za takvu odluku. Jedino obrazloženje za odbijanje dato od granične policije jeste vaša fotografija u pasošu, na kojoj imate dužu kosu nego sada. U konačnici, zabranjeno vam je da pređete granicu.

6. uloga: Vaš suprug je u oružanim snagama i on je visoko rangirani oficir. Budući da je njegova plata visoka, insistirao je da ostanete kući i ne radite. On dolazi kući svaka tri mjeseca i ostaje veoma kratak period, jer je u vašoj zemlji rat. Tokom jedne ili dvije sedmice dok je sa vama, on se uglavnom svađa bez razloga.

7. uloga: Vi ste žena koja je predhodno dobila psihijatrijsku pomoć u klinici za mentalno zdravlje. U vašoj zemlji je rat i tražili ste sklonište, ali ste odbijeni bez zvaničnog dokaza ili dokumentacije za odbijanje. Znaete da je jedan član/ica osoblja predhodno radio na klinici za mentalno zdravlje.

8. uloga: Vi ste tamnoputa žena i zbog studiranja ste posjetili zemlju koja je veoma udaljena od vaše zemlje i ima homogeno društvo. Na drugoj ste godini studija kada iznenada izbija rat. Mnogi ljudi napuštaju zemlju i vi odlučujete da je napustite, jer se univerzitet zatvara na neodređeni period. Na granici vam prilikom kontrole kažu da prioritet imaju građani/ke te zemlje. Iz nekog razloga vam se nudi privremeni kamp i rečeno vam je da sačekate svoj red za prelazak granice, što može da potraje. Ne dostavlja vam se zvanični dokument kao dokaz takve odluke koju je donio službenik/ca granične kontrole.

Za obuku uživo

- **Započnite vježbu pojašnjenjem značenja grupne igre uloga** (2 minute).
 - Zamolite grupu da se podijeli u 2 ili 3 manje grupe.
 - Nakon što su grupe formirane, dodijelite uloge svakoj ženi.

- **Zamolite grupu da se tokom grupne diskusije fokusira na podršku zamišljenoj grupi žena sa izabranim ulogama**, da osmisle strategije ženskih nevladinih organizacija koje mogu pomoći u sprečavanju i podršci onim osobama koje su pogođene rodno zasnovanim nasiljem u ratu (10 minuta).
 - Pitanja koja se trebaju postaviti – koje vam strategije padaju na pamet? Molimo vas osmislite do 3 strategije kao ženska nevladina organizacija da podržite osobu ili sprečavanjem rodno zasnovanog nasilja ili podrškom osobi sa specifičnom ulogom. Molimo vas zabilježite 3 glavne strategije na flipčart. Ukoliko osmislite više strategija, možete ih takođe zapisati.
 - Dajte učesnicima/cama vremena da diskutuju i zapišu najmanje 3 strategije na flipčartove i osmisle ideje podrške osobama sa dodijeljenim ulogama, djelujući ispred ženske nevladine organizacije.
 - Zamolite grupu da predstave jednu ili više strategija jedni drugima (ukupno 10 minuta.)

- **Zatvaranje grupne diskusije** (3 minuta)
 - Zamolite učesnike/ce da imate vježbu izlaženja iz uloga i neke pokrete za osvježanje ili koristite osnovne vježbe ukoliko primjetite da se članovi/ce grupe osjećaju emocionalno uključeni tokom vježbe.

Imajte na umu da se ova vježba može izvoditi i uživo i onlajn bez ograničenja. Kad se vježba izvodi onlajn, zamolite učesnike/ce da odu u odvojene sobe umjesto formiranja malih grupa (u slučaju izvođenja uživo).

6] Razmišljanje o strategijama u većoj grupi (10 minuta)

- Započnite diskusiju i razmišljanja o strategijama u većoj grupi tako što ćete zamoliti učesnike/ce da podijele njihova osjećanja i misli o različitim strategijama koje su predstavljene nakon grupne vježbe (svaki učesnik/ca će imati ograničenu količinu vremena).

- Pitanja koja se trebaju postaviti: Koliko su strategije primjenjive u praksi? Ukoliko bilo koja od strategija nije primjenjiva, zašto nije? Koji faktori mogu onemogućiti primjenu strategija u praksi?

7] Prikupljanje ideja o novim strategijama (5 minuta)

- Zamolite jednog ili dva volontera/ke iz grupe da napišu nove strategije koje su članovi/ce grupe osmislili tokom predhodnih sesija.

8] Sumiranje i zatvaranje sesije (5 minuta)

- Dajte prostora učesnicima/cama za završna razmišljanja, utiske, pitanja i odgovore i zahvalite učesnicima/cama za njihovo vrijeme i doprinos.

4. Modul: Zalaganje

Uvod

Četvrti modul je dizajniran da pomogne učesnicima/cama da razumiju važnost zalagačkog rada ženskih nevladinih organizacija u nenasilnim akcijama tokom i nakon sukoba. Sadržaj modula i primjeri iz prakse trebaju pokazati učesnicima/cama kako zalagački rad može uticati na politike, prakse i ponašanje donosioca odluka i javnih institucija u kontekstu ženskih ljudskih prava tokom i nakon sukoba. Osim toga, modul treba da inspiriše učesnike/ce da razmisle o svom zalagačkom radu i direktnim i ličnim aktivnostima lobiranja, koje su obično dio svakodnevnog rada u organizacijama civilnog društva.

Ciljevi učenja

- Unapređeno razumijevanje odnosa između zalagačkog rada ženskih nevladinih organizacija u ratnim i postratnim okruženjima i političkih odluka.
- Dublje razumijevanje o tome kako lokalni, regionalni, državni i međunarodni zalagački rad ženskih nevladinih organizacija može imati uticaj na živote žena i djevojčica u ratnim i postratnim okruženjima.
- Povećanje znanja učesnika/ca o različitim vrstama zalagačkih aktivnosti tokom rata i u postratnim okruženjima.
- Stvaranje prostora za učesnike/ce da podijele svoja iskustva i izazove u zalagačkom radu na ličnim i organizacijskim nivoima.

Materijali

- Pripremite PPT prezentaciju za teoretski dio (do facilitatora/ice).
- Pripremite materijale za mali grupni rad.
- Pripremite bijelu tablu za prezentacije rada iz malih grupa.
- Markeri u boji, olovke, ljepljiva trake/pribadače.

Savjeti za facilitatore/ice

- Upoznajte se sa sadržajem Priručnika, naročito dijela koji se vezuje za pozadinu svake zemlje (Jermenija, Gruzija, Bosna i Hercegovina i Ukrajina) i sukobe koji se za njih vezuju. Upoznajte se sa već dokumentovanim kratkoročnim i dugoročnim strategijama u Priručniku kao primjerima, jer neke od njih ilustruju zalagački rad ženskih nevladinih organizacija.
- Za uvod u modul (teoretski dio) pripremite PowerPoint prezentaciju sa opštim informacijama o zalagačkom radu, ključnim principima i koracima u procesu. Takođe pripremite primjere dobrih praksi da motivišete učesnike/ce da razmisle o akcijama koje mogu organizovati u njihovim zajednicama.
- Dajte prostora učesnicima/cama da podijele razmišljanja o ličnim iskustvima i primjerima zalagačkog rada i aktivnosti lobiranja u oblasti rodno zasnovanog nasilja i ženskih ljudskih prava.

Pregled modula

PREGLED		
VRIJEME	SADRŽAJ	TRAJANJE UKUPNO: 100 MINUTA
	1] Teoretski uvod o zalagačkom radu, ključnim principima i koracima za efikasno zalaganje	25 minuta
	2] Primjeri zalagačkih inicijativa kroz istoriju ženskog pokreta	10 minuta
	3] Rad u malim grupama	25 minuta
	4] Pauza	15 minuta
	5] Predstavljanje rada u malim grupama	20 minuta
	6] Sumiranje i zatvaranje sesije	5 minuta

Plan izvođenja sesije obuke

1] Uvod o zalaganju (25 minuta)

Teoretska prezentacija može uključivati:

Šta je zalaganje?

Zalaganje je demokratski alat koji se koristi kako bi se usmjerila pažnja na specifična pitanja i šta je važno za dobrobit zajednice i postizanje efektivne društvene promjene. Opšti cilj zalaganja je da pruži zajednici ili specifičnim grupama glas i bolji pristup političkoj moći. Zalaganje je akt podrške pitanju i uvjeravanje onih koji imaju moć da trebaju podržati to pitanje.

Ključni principi zalaganja:

- **Kredibilitet** predstavlja pouzdanost organizacije u očima drugih ljudi i može se vezivati za informacije koje koristite u zalagačkim akcijama. Kredibilitet se može povećati pravilnim određivanjem činjenica i dubokim istraživanjem problema. Osim toga, kada prenosite poruke, veoma je važno da i sami u njih vjerujete i da su zasnovane na činjenicama.
- **Odgovornost** je način da se dokaže svim zainteresovanim stranama da ste pouzdani kao organizacija ili osoba koja predstavlja interese drugih žena i djevojčica. Jedan od načina da povećate odgovornost je da uključite preživjele rodno zasnovanog nasilja u zalagački proces.
- **Legitimitet** – da li vi i vaša organizacija legitimno predstavljate grupu koju želite da podržite? Da li ste uključili ljude koje predstavljate? Ukoliko jeste, na koji način?
- **Orijentacija** na usluge za žene i djecu se ne odnosi samo na direktne usluge, već se odnosi i simbolizuje vaš stav kada pokušavate da imate direktan uticaj na političko okruženje i kada predstavljate korisnike/ce. Kada se zalažete za bolje usluge, preuzimate ulogu lidera/ice i ona se vezuje za vaš stav prema onima na koje je usmjereno vaše zalaganje.
- **Zalaganje** zasnovano na razumijevanju moći znači da smo svjesni različitih oblika moći u institucijama i organizacijama civilnog društva. Možemo analizirati moć na osnovu hijerarhije u društvu, moć na osnovu kapaciteta, moć umrežavanja i unutrašnja moć na osnovu snažnih uvjerenja u rodnu ravnopravnost i ženska ljudska prava za koja mi lobiramo.

Koraci za efikasno zalaganje – zalagački plan

Zalagački napori su najefikasniji kada su ciljani i specifični. Jasno definišite vaše ciljeve i nužne promjene. Razvoj zalagačkog plana uključuje razmatranje sljedećih ključnih elemenata:

- **Identifikujte vaše pitanje/problem:** Počnite sa jasnim definisanjem pitanja koje želite adresirati kroz vaše zalaganje. Provedite detaljno istraživanje kako biste razumjeli uzroke, posljedice i relevantan kontekst koji okružuje pitanje/problem. Ovaj korak osigurava da su vaši zalagački napori fokusirani na problem koji je specifičan i kojeg dobro razumjete.
- **Uspostavite vaše opšte i specifične ciljeve:** Uspostavite jasne i mjerljive ciljeve koji odražavaju željene ishode vaših zalagačkih napora. Definišite specifične ciljeve koji doprinose postizanju ovih opštih ciljeva. Opšti ciljevi daju sveukupnu viziju, dok specifični ciljevi razdvajaju korake koji su nužni da bi se postigli opšti ciljevi. Ovaj korak vam daje mapu puta za uspjeh i pomaže u procjeni uticaja vašeg zalaganja.
- **Identifikujte koga ćete ciljati:** Odredite ključne osobe, grupe ili institucije koje imaju moć da dovedu do željene promjene. Razmotrite primarne i sekundarne ciljne osobe, grupe ili institucije i procijenite njihov uticaj na pitanje/problem. Identifikovanje vaše ciljane publike je ključno za efikasno kreiranje vaših zalagačkih poruka.
- **Uspostavite vašu poruku:** Razvijte ubjedljive i kratke poruke koje komuniciraju važnost vašeg problema, željenu promjenu i dobrobiti podržavanja vašeg cilja zalaganja. Vaše poruke trebaju biti konzistentne, lako razumljive i emocionalno snažne kako bi zadobile pažnju i podršku.
- **Razvijte akcioni plan/metodologiju/taktiku:** Razvijte detaljan akcioni plan koji odražava specifične aktivnosti, taktike i vremenske okvire za provođenje vaše strategije zalaganja. Ovaj plan treba uključiti korake kao što su medijski angažman, izgradnja koalicija, kampanja podizanja javne svijesti, zalaganje za politike i lokalni aktivizam. Dobro strukturirani akcioni plan osigurava da su vaše zalagačke aktivnosti koordinisane i sistematične.

Predložak za zalagački plan

Ovo je jednostavan vodič koji predstavlja pitanje/problem, ciljeve, ciljanu publiku, metodologiju/taktike, neophodne resurse i vremenski okvir za efikasno zalaganje:

	Opis	Primjer
PITANJE/PROBLEM	Jasno definišite specifično pitanje ili problem kojeg ciljate vašim zalagačkim naporima.	Slaba dostupnost usluga zaštite mentalnog zdravlja za preživjele rodno zasnovanog nasilja tokom i nakon nasilnih sukoba.
OPŠTI/SPECIFIČNI CILJEVI	Razvijte opšti cilj koji težite ostvariti kroz vaše zalaganje.	Povećano finansiranje i podrška kroz politike unaprijeđenja usluga zaštite mentalnog zdravlja za preživjele rodno zasnovanog nasilja u postratnim regijama.
CILJANA PUBLIKA	Identifikujte osobe, grupe ili institucije koje su od važnosti za postizanje vašeg zalagačkog cilja.	Međunarodne humanitarne organizacije, kreatori/ce politika, i vladine institucije u oblasti zdravstvene zaštite u regijama pogođenim sukobom.
METODOLOGIJA/ TAKTIKE	Navedite pristupe i taktike koje ćete koristiti da utičete na vašu ciljanu publiku.	Sarađujte sa humanitarnim agencijama ili lokalnim nevladinim organizacijama kako biste proveli procjenu potreba, lobirali kreatorke/ke politika za povećano finansiranje i koristili medijsku pokrivenost da naglasite hitnost.
POTREBNI RESURSI	Identifikujte ljudske, finansijske i materijalne resurse koji su potrebni da sprovedete vaš zalagački plan.	Obučeni profesionalci/ke u oblasti zaštite mentalnog zdravlja, finansijska sredstva za istraživanje i zalagačke kampanje, i partnerstva sa međunarodnim organizacijama.
VREMENSKI OKVIR	Uspostavljanje vremenskog okvira koji razvija ključne prekretnice i rokove za vašu zalagačku kampanju.	Provođenje procjene potreba u prvom mjesecu, predstavljanje nalaza kreatorima/cama politika u drugom mjesecu, i pokretanje medijskih kampanja za podizanje javne svijesti u trećem mjesecu.

2] Primjeri zalagačkih inicijativa kroz istoriju ženskih pokreta⁷ (10 minuta)

Ženski forum 2000: Uklonite nuklearno oružje

Žene Japana su 2000.g. uputile apel ljudima širom svijeta da se ujedine u naporima da se ukine nuklearno oružje, sa ciljem spašavanja ljudske rase od uništenja.

Više od 1800 žena su se okupile 5. avgusta 2000.g. u Hirošimi kako bi pozvale na ukidanje nuklearnog oružja. Na okupljanju su bila predstavljena svjedočenja žena širom svijeta o posljedicama korištenja i testiranja nuklearnog oružja. Kampanja je pozvala države članice Ujedinjenih nacija na usvajanje odluka o uklanjanju nuklearnog oružja.

⁷ Više informacija dostupno na: <https://www.oecd.org/social/gender-development/1896464.pdf>

Ženska inicijativa Liberije

1993.g. tokom rata u Liberiji, Mary Brownell nije mogla podnijeti da gleda ljudske patnje tokom regionalnih mirovnih pregovora koji nisu vodili rješenju. Učiteljica u penziji je naročito bila pogođena ćutanjem žena.

„Tokom pet godina rata, ništa nismo učinile kako bi progovorile, kako bi se naši glasovi čuli u javnosti. Imale smo ženske organizacije, ali one su se najviše bavile pružanjem humanitarne pomoći i hitnim intervencijama.“ Brownell je razgovarala sa nekoliko svojih prijateljica o formiranju ženskih grupa za pritisak koje će govoriti protiv rata.

Grupa je napravila radijski oglas na nacionalnom radiju i pozvala žene da dođu na javni sastanak u gradskoj skupštini Monrovijske, glavnog grada Liberije. Na tom mjestu je u januaru 1994.g. formirana Ženska inicijativa Liberije. Pokret je bio otvoren za sve žene, bez obzira na njihovo etničko, društveno, religijsko ili političko opredjeljenje.

Usvojile su strategiju zauzimanja jedinstvenog stava o pitanjima koja se tiču sviju i odabrale “razoružavanje prije izbora” kao ključnu temu zalaganja. Inicijativa je ciljala sve strane uključene u mirovne pregovore i započela program podrške prikupljanju malog oružja. Njihov cilj je bio učešće u regionalnim mirovnim pregovorima i zalaganje za perspektive iz zajednice direktno prema liderima zaraćenih strana.

Iako nikada nisu zvanično učestvovala u mirovnim pregovorima, bile su uticajne savjetnice tokom procesa i bile su angažovane na praćenju ispunjenja obećanja datih tokom pregovora.

Ženska koalicija Sjeverne Irske (NIWC)

Tokom 1996.g., u Sjevernoj Irskoj koja je bila pogođena sukobom, dvije žene - Monica McWilliams, akademkinja i Pearl Sagar, socijalna radnica, su imale viziju da okupe žene iz katoličkih i protestantskih zajednica koje su spremne da se uključe u zalaganje za veće učešće žena u političkom odlučivanju i rodnu ravnopravnost u mirovnim pregovorima. Osnovale su Žensku koaliciju Sjeverne Irske, političku partiju koja je pokrenula mnoge žene koje su predhodno bile politički aktivne ali i žene iz lokalnih zajednica.

Cilj Ženske koalicije Sjeverne Irske je bio da se uključi u proces mirovnih pregovora u Sjevernoj Irskoj i osigura da su stavovi žena uključeni u mirovne pregovore. Ženska koalicija Sjeverne Irske je učestvovala na jedinstvenim izborima koji su imali za cilj da osiguraju da male političke partije mogu učestvovati u mirovnim pregovorima. Monica McWilliams i Pearl Sagar su osvojile dva mjesta u Forumu Sjeverne Irske, tijelu koji je omogućio da sve partije učestvuju u mirovnim pregovorima koji su se održali 1998.g. Pregovori u okviru Foruma su doveli do potpisivanja Sporazuma dobrog petka, koji je zaustavio etno-nacionalistički sukob i većinu nasilja u Sjevernoj Irskoj koje je trajalo od 1960.g.

Ključni principi Ženske koalicije Sjeverne Irske su bili inkluzija, jednakost i ljudska prava. Kao potpuno ženska partija, Koalicija je imala ključnu ulogu u mirovnom procesu u Sjevernoj Irskoj i stoga doprinijela malom procentu žena potpisnica mirovnih sporazuma širom svijeta.

Članice Ženske koalicije Sjeverne Irske su se često suočavale sa napadima i neprijateljstvima od strane muškaraca u politici. One su javno govorile protiv seksizama i rodno zasnovane diskriminacije i ohrabrivale žene svih društvenih slojeva i zajednica da učestvuju u lokalnim javnim politikama kako bi uticale na promjene i doprinijele rješavanju pitanja od važnosti za žene, uključujući i sprečavanje rodno zasnovanog nasilja i podršku preživjelim kroz političko učešće u tijelima Sjeverne Irske.

Ženska koalicija Sjeverne Irske je postojala kao politička partija do 2006.g. Međutim, mnoge njene članice su još uvijek aktivne kao braniteljice ljudskih prava koje podržavaju ženske grupe i zalažu se za institucionalni okvir koji podržava žene.

3] Vježbe u malim grupama (25 minuta)

- Podijelite učesnike/ce u male grupe, svaka grupa može imati do pet učesnika/ca.

- Facilitator/ica treba da obezbjedi svakoj grupi odštampani tekst sa informacijama o jednoj zemlji u kojoj se desio sukob (Jermenija, Bosna i Hercegovina, Gruzija i Ukrajina). Sadržaj odštampanog teksta je iz Priručnika (1. poglavlje).

- Svaka grupa treba da razvije jednu zalagačku kampanju za zemlju koju su dobili. Zalaganje treba da bude povezano sa ženskim ljudskim pravima. Jedna osoba iz grupe treba da predstavi rezultate na kraju.

- Svaka grupa treba da odgovori na pitanja koja slijede. Pitanja trebaju biti postavljena na mjesto koje je vidljivo svim učesnicima/cama.
 - Možete li identifikovati problem u zemlji koja vam je dodjeljena?
 - Šta je opšti cilj vaše zalagačke akcije? Šta želimo promijeniti? Zašto?
 - Šta su snage? Šta su slabosti?
 - Ko nam može pomoći? Možemo li to učiniti sami/e?
 - Koji nivo zalaganja je neophodan (lokalni, državni, regionalni, međunarodni)?
 - Razmislite o jednom zalagačkom događaju.

4] Pauza (15 minuta)

5] Prezentacija iz malih grupa (20 minuta)

- Kada se završi vrijeme određeno za rad u malim grupama, facilitator/ica zamoljava predstavnika/cu svake grupe da predstavi zaključke grupnog rada.

- Nakon prezentacije iz svake grupe, facilitator/ica zamoljava za povratne informacije od svih učesnika/ca i facilitira diskusiju na sljedeća pitanja:
 - Šta je bio najveći izazov tokom grupnog rada i zašto?
 - U kom dijelu grupnog rada su se učesnici/ce osjećali najbolje i čime su bili zadovoljni?
 - Da li je bilo poteškoća oko postizanja dogovora o opštem cilju/prioritetu za zalaganje?

6] Razmišljanje i zatvaranje 4. modula (5 minuta)

- Na kraju sesije obuke, facilitator/ica predlaže učesnicima/cama fizičku energetsku vježbu kako bi im dao priliku da istraže i razmišljaju o tome kako se osjećaju o tome šta su naučili.

Završna sesija

Ovaj dio je dizajniran da pomogne facilitatorima/cama da uspješno završe sesije obuke i učesnicima/cama daju materijala za razmišljanje o budućim akcijama koje učesnici/ce mogu provesti kasnije.

- Da bi uspješno zatvorili sesiju obuke, neophodno je da se učesnicima/cama napravi nezaboravno zatvaranje i da se ostavi prostor za završna razmišljanja, ideje i misli koje možda imaju i žele da podijele.
- Neophodno je pitati učesnike/ce da li su njihova očekivanja ispunjena tokom sesija obuke, uzimajući u obzir da facilitator/ica treba da pogleda očekivanja koja su učesnici/ce zabilježili na početku obuke i zabilježi ona očekivanja koja nisu ispunjena za budući razvoj obuke i unapređenja.
- Facilitatorima/cama se savjetuje da zamole učesnike/ce da procijene izvođenje obuke i da unaprijed pripreme pitanja za evaluaciju.

Razmišljanja (5 minuta)

Kao facilitator/ica, obratite se učesnicima/cama tako što ćete im se zahvaliti što su odvojili vrijeme i prisustvovali sesijama obuke o tako osjetljivoj temi. Dajte prioritet doprinosu svakog učesnika/ce i dajte im prostora za posljednja razmišljanja pitajući ih, na primjer, „šta ćete ponijeti sa sobom danas sa ove obuke?“ Dozvolite učesnicima/cama da podijele svoje utiske i iskustva tokom obuke, čak i ako je bilo učesnika/ca koji su imali frustrirajuće ili negativno iskustvo u vezi sa bukom, neka i oni podijele u vezi sa tim trenucima. Važno je svima dati do znanja da svaki učesnik/ca mora da čuje i vidi i da je svaki doprinos važan i da može dovesti do promjena.

Očekivanja (5 minuta)

Kao facilitator/ica, pitajte učesnike/ce da li su njihova očekivanja ispunjena tokom sesija obuka, i ukoliko nisu, koja očekivanja nisu ispunjena. Važno je da vodite zabilješke o ovim očekivanjima koja nisu ispunjena (kao facilitator/ica unaprijed pogledajte očekivanja koja su zabilježena od učesnika/ca). Dajte prostora učesnicima/cama za razmišljanja o ispunjenim i neispunjenim očekivanjima.

Evaluacija (5 minuta)

Slično kao na početku obuke, facilitatorima/cama se savjetuje da učesnicima/cama pošalju formulare za evaluaciju, odmah nakon obuke ili u roku od nekoliko dana nakon obuke. Evaluacija procesa obuke, kvalitet podijeljenih materijala i vještine facilitatora/ice u vođenju sesija obuke su značajne za buduće unapređenje sesija obuke. U tu svrhu, prije sesija obuke postoji set pitanja koja se mogu postaviti putem onlajn platformi i alata (kao što su Google Forms, SurveyMonkey, itd.). U daljem tekstu su predložena pitanja koja se mogu uključiti u formulare za evaluaciju obuke (imajte na umu da su neka predložena pitanja konkretnija s obzirom na osjetljivost teme):

Opšta pitanja:

1. Koja je vaša ukupna ocjena obuke?
2. U kojoj mjeri je obuka ispunila vaša očekivanja?
3. Koji dio obuke smatrate najkorisnijim i zašto?
4. Koji dio obuke smatrate najmanje korisnim i zašto?
5. Kako ćete ono što ste naučili na obuci primijeniti u svom radu?

Osjetljivija pitanja:

1. Kako biste ocjenili vaš osjećaj bezbjednosti na mjestu održavanja obuke?

2. Kako biste ocjenili sposobnost facilitatora/ice da izrazi empatiju kada je to potrebno?

Ukupna organizacija događaja:

1. Kako biste ocjenili proces registracije i date preliminarne informacije u vezi sa sadržajem događaja?

2. Da li je dužina trajanja sesija obuke bila adekvatna?

3. Kako biste procijenili metodologiju/aktivnosti koje su odabrane za izvođenje obuke?

Resursi

Ova lista pruža neke korisne resurse koje facilitatori/ce mogu koristiti prilikom priprema za izvođenje obuke. Lista uključuje više priručnika za obuku koji mogu biti dodatan doprinos na temu ovog priručnika za obuku i različite metodologije izvođenja obuke.

De Zwaan, N. and Feenstra, E.D (2015), Priručnik za obuku o rodu, miru i sukobu. Cooperative for Assistance and Relief Everywhere, Inc. (CARE), dostupan (na engleskom jeziku) na: https://www.kpsrl.org/sites/default/files/publications/files/769_gender_peace_and_conflict_manual.pdf

Međunarodni komitet spasa (2008), Osnovni koncepti u rodno zasnovanom nasilju, Priručnik za facilitatore/ice, dostupan (na engleskom jeziku) na: <https://gbvresponders.org/wp-content/uploads/2015/07/Core-Concepts-Facilitator-Manual.pdf>

Prava za sve (2005), Vodič za zakonodavno zagovaranje, Fedra Idzaković, dostupan (na BHS) na: https://pravzasve.ba/download/zagovaranje-bs-vodic_za_zakonodavno_zagovaranje.pdf

Projekat zdravstvene politike (2014), Sprečavanje rodno zasnovanog nasilja: Priručnik za obuku, Vašington DC: Futures Group, Projekat zdravstvene politike, dostupan (na engleskom jeziku) na: https://www.healthpolicyproject.com/pubs/367_MozambiqueGBVManualFINAL.pdf

Sophia Close, Hesta Groenewald i Diana Trimiño Mora (2010), Vodič za facilitaciju: Rodno osjetljiva analiza sukoba, Conciliation Resources, SaferWorld, dostupan (na engleskom jeziku) na: <https://www.c-r.org/learning-hub/gender-sensitive-conflict-analysis-facilitators-guide>

Theresa de Langis/UN Women Istočni Timor (2015), Žene, mir i sigurnost (WPS) - YES! Paket za učenje, dostupan (na engleskom jeziku) na: <https://asiapacific.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/05/yes-learning-pack>

Transparency International BiH, dr. Randall Puljek-Shank, dr. Zlatiborka Popov-Momčinović (2022), Priručnik za zagovaranje za udruženja i građane u Bosni i Hercegovini, dostupan (na BHS) na: <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2022/12/TI-BIH-PRIRUCNIK-ZA-ZAGOVARANJE-BHS-WEB.pdf>

UNFPA (2011), Upravljanje programima rodno zasnovanog nasilja u vanrednim situacijama, E-učenje i prateći vodič, dostupan (na engleskom jeziku) na: <https://www.unfpa.org/publications/managing-gender-based-violence-programmes-emergencies>

UNHCR (2016), Sprečavanje i odgovor na seksualno i rodno zasnovano nasilje, paket za obuku, dostupan (na engleskom jeziku) na: <https://www.unhcr.org/media/sgbv-prevention-and-response-training-package>

Vann, Beth (2004), Priručnik za obuku vodič za facilitatore: Multisektorsko & Međuagencijsko sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje u populacijama koje su pogođene oružanim sukobom, JSI Institut za istraživanja & obuku/ RHRC Konzorcij, dostupan (na engleskom jeziku) na: <https://www.unhcr.org/media/sgbv-prevention-and-response-training-package>

Bilješke

Bilješke

WOMEN
AGAINST
VIOLENCE
EUROPE